

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Diplomová práce

2016

Veronika Fuksová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Veronika Fuksová

**Role médií při utváření veřejného mínění na
průběh trestních řízení**

Diplomová práce

Praha 2016

Autor práce: **Mgr. Bc. Veronika Fuksová**

Vedoucí práce: **JUDr. PhDr. Josef Benda, Ph.D., LL.M., Ph.D.**

Rok obhajoby: **2016**

Bibliografický záznam

FUKSOVÁ, Veronika. *Role médií při utváření veřejného mínění na průběh trestních řízení*. Praha, 2016. 66 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce JUDr. PhDr. Josef Benda, Ph.D., LL.M., Ph.D.

Abstrakt

Diplomová práce s názvem *Role médií při utváření veřejného mínění na průběh trestních řízení* se zabývá problematikou, která leží na pomezí právní a mediální vědy. Jejím cílem je vyložit vztah mezi těmito dvěma oblastmi na podkladě trestních řízení, a to jak v teoretické rovině, tak prakticky s využitím reálných trestních kauz. Diplomová práce se v první řadě zabývá právním zakotvením médií a jejich vztahem k některým významným trestně-právním zásadám, kterými jsou zásada presumpce nevinny a zásada veřejnosti trestních řízení. Právě zásada presumpce nevinny a její porušení má vliv na osobnostní práva dotčené osoby, proto je tato práce zaměřena i na výklad týkající se ochrany osobnosti před neoprávněnými zásahy, ke kterým může dojít v rámci trestního řízení, a to jak ze strany orgánů činných v trestním řízení, tak i ze strany médií. Pro mediální oblast jsou typické některé právní instituty nápravy takových zásahů, kterým je v předložené práci rovněž věnován prostor. Jak již bylo uvedeno, diplomová práce má i praktický rozměr, v jehož rámci jsou zkoumány tři medializované trestní kauzy z roku 2015, a to prostřednictvím odlišných mediálních platforem, které o daných kauzách informovaly. Závěr diplomové práce shrnuje poznatky, kterých bylo v průběhu práce dosaženo se zdůrazněním zásadních závěrů o vztahu médií a trestního řízení a jeho vlivu na veřejné mínění v soudobé společnosti.

Abstract

Diploma thesis called *The Role of the media in shaping public opinion on the course of criminal proceedings* deals with the issue which lies on the border between legal and media science. Its aim is to explain the relationship between these two areas on the basis of criminal proceedings, both in theory and practice using real criminal cases. Diploma thesis primarily deals with the legal base of the media and its relationship to some important principles of criminal law, namely the principle of presumption of innocence and the principle of public prosecutions. The principle of presumption of innocence and its violation affects the personal rights of offended person, so this work is also focused on comments relating to the personality protection against unauthorized interference which may occur in the context of criminal proceedings, both by the authorities involved in criminal proceedings as well as from the media. For the media sector there are some typical legal institutes correcting such interference which are presented in this thesis as well. As already mentioned, the thesis has practical dimension within which there are four essential criminal cases of 2015 examined through different media platforms that informed about these cases. The final section summarizes the findings which were achieved in the course of the thesis, emphasizing the core conclusions about the relationship between media and criminal procedure and its impact on public opinion in contemporary society.

Klíčová slova

média, trestní řízení, presumpce nevin, veřejné mínění, ochrana osobnosti

Keywords

media, criminal proceedings, presumption of innocence, public opinion, protection of personality

Rozsah práce: 128.661 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 06. 05. 2016

Veronika Fuksová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala JUDr. PhDr. Josefu Bendovi, Ph.D., LL.M., Ph.D. za cenné rady v průběhu zpracování diplomové práce. Rovněž bych ráda poděkovala rodině a příteli za podporu.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno
diplomantky/diplomanta: Fuksová
Veronika

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník
diplomantky/diplomanta: 2014

E-mail diplomantky/diplomanta:
vfuksova@seznam.cz

Studijní obor/forma studia:
Mediální studia / kombinovaná

Předpokládaný název práce v češtině:

Role médií při utváření veřejného mínění na průběh trestních řízení

Předpokládaný název práce v angličtině:

The role of media during formation of public opinion on the course of criminal proceedings

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013)
(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)
LS 2015/2016

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků):

Navrhovaná interdisciplinární diplomová práce ležící na pomezí mediálních studií a práva se hodlá soustředit na vztah vztahem mediálních sdělení a trestního řízení, jakož i důsledky, které s sebou tento vztah přináší a které mohou v aplikační rovině působit nesnáze stejně jako veškeré ostatní společenské skutečnosti. Specifická problematika médií s sebou automaticky přináší některé atributy, které se neslučují s formalistickou právní teorií, konkrétně pokud jde o v praxi nutná a běžně užívaná zkratkovitá sdělení, která recipientům mediálních obsahů sice podávají obraz o společenských událostech, nicméně ve výsledku může zcela běžně docházet a samozřejmě také dochází ke zjednodušením, která nemusí mít oporu ve skutečném stavu věci, pokud jde o právní otázky. Typickým případem jsou právě trestní řízení, kdy dochází nejen k zaměňování pojmů označující osobu, proti níž se řízení vede, ale i k předjímání výsledku celého řízení právě prostřednictvím zkratkovitých sdělení. Vzhledem ke skutečnosti, že média, ať už v jakékoliv podobě, mají v současné společnosti zásadní význam a jsou určující pro formování veřejného mínění, je vhodné se detailně zabývat právě naznačenou otázkou tak, aby nedocházelo k vytváření falešných představ o probíhajících právních kauzách, jejichž důsledky jsou v posledku důležité pro fungování samotné demokracie v tom smyslu, že informace takto získané slouží občanům i k rozhodování v politicky orientovaných otázkách.

Téma role médií na při utváření veřejného mínění v právním kontextu jsem si zvolila z důvodu propojení teoretické i aplikační stránky vztahu médií a trestních řízení. Orientace na tuto problematiku vychází ze skutečnosti, že jsem absolventkou Právnické fakulty UK, tudíž mám dostatečné informace o průběhu takových řízení a o problematických otázkách s nimi spojenými.

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků):

Cílem diplomové práce je nejenom zmapovat historický i aktuální pohled na vztah médií a trestních řízení z hlediska informování veřejnosti, ale zejména je cílem odpovědět na otázku, zda média využívají zákonného principu veřejnosti trestních řízení efektivně a zda v důsledku způsobu takového informování naplňují roli, která je od nich v demokratickém právním státě očekávána. To znamená, zda nedochází ze strany médií k byt' nezáměrnému zneužívání moci, kterou disponují.

Hypotézou je skutečnost, že v médiích, kdy nezáleží na jejich konkrétním druhu, může docházet ke zkratkovitému informování veřejnosti o skutečnostech souvisejících s řízeními před soudem. Pro účely zamýšlené diplomové práce se jedná o řízení ve věcech trestních, kdy dochází k interakci uvedených dvou oblastí.

V rámci diplomové práce mám v úmyslu zabývat se i důsledky, které s sebou nese nastolená otázka, ať už v rovině judikatorní, vědecké či aplikační.

Otázka vztahu médií a trestních řízení je v současnosti velmi aktuální vzhledem k nedávnému nálezu Ústavního soudu ČR z července 2015, který byl hojně citován a vyvolal diskuse na předmětné téma. Budoucí diplomová práce může být přínosem, pokud jde o ucelené odborné shrnutí všech relevantních okolností týkající se daného tématu.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1. Média a svoboda slova

(Uvedení jednotlivých druhů médií a jejich úpravy, pokud jde o ústavní princip svobody slova – zákonná úprava, etické kodexy apod.)

2. Způsob informování médií o trestních řízeních

2.1. Trestní řízení a jeho zásady

(Stručná charakteristika trestního řízení a zásad, kterými je ovládáno, tzn. zásada presumpce nevinny, zásada veřejnosti apod. Uvedení vztahu k médiím – jejich přístupu k trestním řízením a informování o něm.)

2.2. Stav této problematiky do července 2015

(Tato kapitola bude pojednávat o dosavadním stavu problematiky informování médií o trestních řízeních s akcentem na důležité kauzy k tomuto tématu se vztahující.)

2.3. Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 577/13

(Analýza ústavní stížnosti společnosti MAFRA, a.s., která tvrdila porušení práva na svobodu projevu. Ústavní stížnost stěžovatelky však byla zamítnuta a Ústavní soud se v odůvodnění daného nálezu vyjádřil k otázkám spojeným s účastí médií v trestních řízeních.)

2.4. Rešerše současných médií

(Praktická část diplomové práce. Rešerše spočívající se snaze vyhledat typově podobné případy v aktuálně vydaných novinách, televizním zpravodajství apod. a vyhodnocení, zda je naplněna hypotéza o tom, že dochází ke zkratkovitému informování o těchto řízeních ze strany médií.)

3. Důsledky jednotlivých kauz a jejich vliv na aplikační a normotvornou praxi

(Řešení důsledků jednotlivých případů a snaha zobecnit závěry, které z uvedeného vztahu vyplývají.)

4. Závěr

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

K účelu seznámení se s teoretickým zázemím zkoumání médií mi budou sloužit

publikace uvedené v části těchto tezí týkající se základní literatury. Nebudu však pracovat pouze s knižními tituly, ale i s časopiseckými příspěvky. K mému tématu jsou však stěžejní mediální obsahy napříč jednotlivými druhy médií, ve kterých budu zkoumat techniku informování mediálních recipientů o skutečnostech z hlediska tématu mé práce stěžejních. Rozsah analyzovaných mediálních výstupů a jejich druhů bude specifikován s ohledem na aktuální situaci na mediálním trhu v momentě výzkumu – předpokladem je období od října do prosince 2015. Dalším významným zdrojem bude judikatura jak soudů obecných, tak i Ústavního soudu ČR se zaměřením na nálezy ÚS sp. zn. II. ÚS 577/13. Budu využívat i konkrétní zákonnou úpravu, která se vztahuje k jednotlivým případům. Dále se zaměřím rovněž na předpisy nepravvní povahy – předpisy etického rázu, které jsou přijímány jednotlivými organizacemi za účelem doplnění právní úpravy.

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Základní metodou zpracování údajů pro zamýšlenou diplomovou práci bude zejména analýza relevantních právních předpisů a publikovaných soudních rozhodnutí a nálezů Ústavního soudu ČR. Akcent bude kladen právě na nálezy Ústavního soudu ČR, které plní sjednocující funkci v českém právním řádu a jejichž odůvodnění pravidelně obsahují zásadní názory na dané téma, což se může odrazit v následné aplikační a normotvorné praxi. Dále budu využívat interpretaci zákonných ustanovení, které mají mediální přesah a ustanovení etických kodexů jednotlivých profesních společenství, jež je možné k tomuto tématu využít. Součástí diplomové práce budou i odkazy na obdobné zahraniční případy, které hodlám komparovat se soudobým českým stavem v dané oblasti. Jak jsem již uvedla výše, jedna z kapitol zamýšlené diplomové práce se bude zabývat rešerší současných mediálních obsahů. V této části budu využívat sběr dat a jejich následnou analýzu. Výsledky analýzy budou subsumovány pod uvedenou hypotézu pro ověření její platnosti.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

BURTON, G. - JIRÁK, J.: Úvod do studia médií. Brno: Barrister & Principal (2001)
Společný text obou uvedených autorů je dílem pro mediální oblast stěžejním. Poskytuje teoretické zázemí pro studium českých médií, jež jsou v rámci tohoto textu vedle médií zahraničních rovněž akcentována. Kniha poskytuje přístupy analytického zkoumání médií, ale i návod k tomu, jakým způsobem chápat mediovaná sdělení, což je oblast, kterou hodlá využít v rámci své diplomové práce.

HERCZEG, J. Média a trestní řízení. Praha (2013)
Monografie se zabývá problematikou mediálního zprostředkování informací o trestním řízení. Pozornost je kladena mj. na princip veřejnosti trestního řízení, kdy do něj vstupují právě média, dále na tzv. mediální odsouzení či na obdobnou zahraniční úpravu.

JELÍNEK, J. Trestní právo procesní. Praha (2013)
Odborná právní publikace se zabývá trestním právem procesním jako celkem. Pro účely diplomové práce jsou relevantní kapitoly týkající se úpravy vedení trestního řízení, jeho časové souslednosti a formálních pravidel, která jsou s ním spjata. Publikace poslouží jako výchozí komentovaný právní dokument.

JELÍNEK, J. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif. Praha (2014)

Prof. Jelínek se v této publikaci zabývá jednotlivými ustanoveními uvedených právních předpisů, které komentuje a argumentuje současnou judikaturou, a to zejména Nejvyššího a Ústavního soudu ČR. Ta bude tvořit základ pro následnou podrobnou analýzu relevantních judikátů.

JIRÁK, J.: Média a společnost. Stručný úvod do studia médií a komunikace. Praha (2003)

Kniha prof. Jiráka podává výklad mediální komunikace s tím specifickým, že se jedná o proces, který je součástí společenského života. Pro účely mé práce se v tomto rámci zaměřím na vzájemnou interakci mediální komunikace a politickým životem jako částí života společenského.

TRAMPOTA, T., VOJTĚCHOVSKÁ, M. Metody výzkumu médií. Praha: Portál (2010).

Tato publikace poslouží jako základní zdroj uvažování o výzkumu médií z hlediska sdělení, jež jsou médiím zprostředkovávána, ale i z hlediska příjemců, kteří tato sdělení obdrží.

ŠABATA, K. Zásada presumpce nevinny, zásada veřejnosti trestního řízení a zájem médií. Státní zastupitelství, 2007, č. 10/2007, s. 12-16.

Uvedený příspěvek se zabývá vztahem trestního řízení a médií v kontextu jednotlivých mediálně známých kauz. Je zde akcentován vztah k jedné ze základních trestněprávních zásad – presumpce nevinny a rovněž k zásadě veřejnosti, která má za následek, že je o těchto kauzách informována veřejnost prostřednictvím různých druhů médií. Příspěvek je přínosný nejen co do uvedených zásad, ale i z hlediska otázky komunikace orgánů činných v trestním řízení se zástupci médií.

WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL. Listina základních práv a svobod: komentář. Praha (2012)

Právní publikace se zabývá výkladem jednoho ze základních dokumentů ústavního pořádku ČR – Listiny základních práv a svobod, přičemž z hlediska zvoleného tématu bude tato publikace využita zejména pokud jde o výklad hlavy páté - Právo na soudní a jinou právní ochranu (zejm. presumpce nevinny, veřejnost trestního řízení).

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 06. 2015, sp. zn. II. ÚS 577/13

Nález Ústavního soudu ze dne 04. 04. 2005, sp. zn. IV. ÚS 146/04

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 05. 2005, sp. zn. I. ÚS 394/04

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 08. 2006, sp. zn. Rc 30 Cdo 2796/2005

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

Mediální zákony (zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, zákon č. 484/1991 Sb. o Českém rozhlasu apod.)

Dílčí dokumenty etického charakteru (např. Etický kodex novinářů MF DNES a iDNES.cz)

Jednotlivé dokumenty mají za cíl stanovit podrobnější pravidla vztahující se právě k etickému rozměru práce osob činných v mediálním prostředí. Jejich cílem je zavázat tyto osoby k dodržování pravidel na zákonný rámec, přičemž prvotním úmyslem je poskytovat nezkreslené a pravdivé informace.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Uvedené diplomové práce byly obhájeny v daných letech na Právnické fakultě UK. Z tohoto důvodu je pojetí uvedených diplomových prací řešeno zejména z pohledu, což není mým cílem.

JOZÍFEK Radek: Trestný čin v médiích. Vedoucí práce: JUDr. Mgr. Michal Urban, Ph.D. Rok obhajoby: 2014.

KUBEŠOVÁ Pavlína: Trestní řízení, veřejnost a média. Vedoucí práce: doc. JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D. Rok obhajoby: 2013.

BEŇOVÁ Zuzana: Média a trestní řízení. Vedoucí práce: prof. JUDr. Jan Musil CSc. Rok obhajoby: 2009.

KOBYLKA Petr: Trestní řízení, veřejnost a média. Vedoucí práce: doc. JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D. Rok obhajoby: 2009.

Datum / Podpis studenta/ky

9. 9. 2015

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzují, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

.....

Benda Josef JUDr. PhDr. Ph.D. LL.M.

Obsah

1. Úvod.....	2
2. Média a svoboda projevu	3
2.1. Obecný úvod do studia médií	4
2.2. Právní rámec činnosti médií	6
2.3. Etické kodexy	7
2.4. Svoboda projevu	11
2.4.1. Ochrana osobnosti ve vztahu ke svobodě projevu.....	13
2.4.2. Omezení svobody projevu	16
3. Trestní řízení	24
3.1. Trestní řízení obecně.....	24
3.2. Zásady trestního řízení.....	27
3.2.1. Zásada presumpce nevinny	29
3.2.2. Zásada veřejnosti	33
3.3. Interakce mezi médii a trestním řízením.....	36
4. Způsob informování médií o trestních řízeních na podkladu konkrétních případů (rešerše současných médií)	43
4.1. Metodika	43
4.1.1. Téma výzkumu	43
4.1.2. Metoda práce a její definice	43
4.1.3. Vzorek, zdůvodnění a popis materiálů	44
4.1.4. Hypotéza a výzkumná otázka	45
4.2. Konkrétní kauzy.....	45
4.2.1. Kauza Věra Marešová.....	46
4.2.2. Kauza Lukáš Nečesaný.....	48
4.2.3. Kauza Pavel Koblížek.....	51
4.3. Shrnutí.....	53
5. Závěr	55
6. Summary	57
7. Použitá literatura	58
8. Seznam zkratk	66

1. Úvod

V rámci předložené diplomové práce s názvem *Role médií při utváření veřejného mínění na průběh trestních řízení* se hodlám soustředit na vztah mediálních sdělení a trestního řízení, jakož i na důsledky, které s sebou tento vztah přináší a které mohou v aplikační rovině působit problémy z hlediska dodržování základních zásad spravedlivého procesu. Specifická problematika médií s sebou automaticky přináší některé atributy, které se neslučují s formalistickou právní teorií. Jedná se zejména o v praxi nutná a běžně užívaná zkratkovitá sdělení, která recipientům mediálních obsahů sice podávají obraz o společenských událostech, nicméně ve výsledku může zcela běžně docházet a samozřejmě také dochází ke zjednodušením, která nemusí mít oporu ve skutečném stavu věci, pokud jde o právní otázky.

Typickým příkladem jsou právě trestní řízení, kdy dochází nejen k zaměňování pojmů označující osobu, proti níž se řízení vede, ale i k předjímání výsledku celého řízení právě prostřednictvím zkratkovitých sdělení. Vzhledem ke skutečnosti, že média, ať už v jakékoliv institucionální podobě, mají v současné společnosti zásadní význam a jsou určující pro formování veřejného mínění, je vhodné se detailně zabývat právě naznačenou otázkou tak, aby nedocházelo k vytváření falešných představ veřejnosti o probíhajících trestních kauzách, jejichž důsledky jsou v posledku důležité pro fungování samotné demokracie, a to v tom smyslu, že informace takto získané slouží občanům i k rozhodování v politicky orientovaných otázkách.

Cílem diplomové práce je nejenom zmapovat historický i aktuální pohled na vztah médií a trestních řízení z hlediska informování veřejnosti, ale zejména je cílem odpovědět na otázku, zda média využívají ústavního principu veřejnosti soudních řízení efektivně a zda v důsledku způsobu jejich informování o trestních řízeních naplňují roli, která je od nich v demokratickém právním státě očekávána. To znamená, zda nedochází ze strany médií k byť nezáměrnému zneužívání moci, kterou disponují. Hypotézou je skutečnost, že v médiích, ať už tiskových nebo elektronických, dochází ke zkratkovitému informování veřejnosti o skutečnostech souvisejících s řízeními před soudem. Pro účely zamýšlené diplomové práce se jedná o řízení ve věcech trestních, kdy dochází nejčastěji k interakci

výše uvedených oblastí. V rámci diplomové práce mám v úmyslu zabývat se i důsledky, které s sebou nese nastolená otázka, ať už v rovině judikatorní, vědecké či aplikační a zamyslet se nad možným řešením tohoto stavu *de lege ferenda*.

Otázka vztahu médií a trestních řízení je v současnosti aktuální vzhledem k nedávnému nálezu Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 577/2013 z 23. června 2015, který byl hojně citován a vyvolal diskuse na předmětné téma. Diplomová práce může být přínosem, pokud jde o ucelené shrnutí všech relevantních okolností týkající se daného tématu a opětovného nastolení otázky vztahu osob činných v mediálním prostředí a jejich interpretace právních skutečností. Přitom platí, že studiem médií je zvyšována možnost kontroly nad interpretacemi skutečností z dané oblasti¹, a proto je mým záměrem zabývat se právě nastíněnými okolnostmi fenoménu tzv. mediálního odsouzení.

Pokud jde o zdroje předložené diplomové práce, pracuji zejména s příslušnými knižními publikacemi, a to v rámci otázek teoretického zázemí médií a způsobů jejich zkoumání, stejně jako obecného vymezení trestněprávních zásad a otázek s nimi spojenými. Knižní publikace jsou doplněny komentářovou literaturou a časopisecké zdroje, díky kterým dochází k vyjasnění některých sporných otázek. K tématu mé práce jsou však stěžejní mediální obsahy napříč jednotlivými druhy médií, ve kterých se zabývám technikou informování mediálních recipientů o skutečnostech z hlediska uvedeného tématu stěžejních. Tato praktická část diplomové práce spolu s rozsahem analyzovaných mediálních výstupů je specifikována v příslušné kapitole. Dalším významným zdrojem je judikatura jak soudů obecných, tak Ústavního soudu ČR se zaměřením na nálezy sp. zn. II. ÚS 577/13. Využívám však i konkrétní zákonnou úpravu, která se vztahuje k jednotlivým případům, a předpisy nepravnické povahy – dokumenty etického rázu, které jsou přijímány jednotlivými organizacemi za účelem doplnění právní úpravy a specifikace povinností a zásad aplikovaných na jednotlivá média.

2. Média a svoboda projevu

¹ BURTON, G.; JIRÁK, J. *Úvod do studia médií*. Str. 14.

2.1. Obecný úvod do studia médií

Pojem médií není jednoduché stručně charakterizovat. Ze sémantického hlediska² vyplývá, že se jedná o zprostředkovatele, ať už v jakékoli oblasti zkoumání. Pro soudobou vědu věnující se různým projevům sociální komunikace je však typické označovat tímto pojmem zprostředkovatele určitých sdělení, tedy média komunikační.³ Média v běžném významu tohoto pojmu odkazují na zprostředkovatele informací, tzn. denní zprávy, komentáře nebo rozhovory, a to ve vztahu k recipientům – čtenářům, divákům a podobně. Právě informace, které jsou předávány, jsou současně pozměňovány⁴, což je důvod, proč je třeba se zabývat jejich vztahem k věcným otázkám, o kterých referují. Je však třeba si uvědomit, že se jedná i o instituce, které takové informace produkují. To znamená, že za médium je možné považovat jak zpravodajské redakce, vydavatelské společnosti, ale rovněž jejich produkty, tedy televizní zpravodajství, tištěné deníky apod.

Média je možné rozdělit na primární a sekundární, přičemž za primární médium je možné označovat přirozený jazyk, který lidé používají ke komunikaci. Naopak sekundární média jsou ta, která pomáhají překonávat čas a prostor v rámci sdělení. Jedná se tedy o prostředky, které pracují na bázi záznamu komunikace a předávají ji dále.⁵ Avšak, média mohou být rozdělena i podrobněji. Primární média v takovém případě zahrnují soustavu znaků a pravidel pro používání komunikačních kódů. V tomto smyslu je do primárních médií možné zařadit i neverbální komunikaci. Sekundární média již umožňují překlenout vzdálenost nebo čas v rámci komunikace, ale stále se jedná o komunikaci zejména mezi jednotlivci. Naopak média terciární (nebo masová) již nepracují s konceptem individualizace. Jejich atributy jsou publicita, periodicita, aktuálnost a univerzalita. Do tohoto konceptu řadíme televizní vysílání, rozhlas a tisk. Kvartální (nebo síťová) média

² „Ze slova ‚médiu‘ je zřetelně patrný jeho původ. Vychází z latiny a znamená prostředek, prostředníka, zprostředkující činitel – tedy to, co něco zprostředkovává, zajišťuje.“ In: JIRÁK, J.; KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost: [stručný úvod do studia médií a mediální komunikace]*. Str. 16.

³ JIRÁK, J.; KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost: [stručný úvod do studia médií a mediální komunikace]*. Str. 16.

⁴ BURTON, G.; JIRÁK, J. *Úvod do studia médií*. Str. 123-124.

⁵ JIRÁK, J.; KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost: [stručný úvod do studia médií a mediální komunikace]*. Str. 17.

jsou nejmladším typem médií a jsou představována internetovými sítěmi, které v sobě mísí interpersonální komunikaci i masová média.⁶

Sama komunikace je teoreticky rozdělována do několika úrovní, které ovlivňují druh médií, jež bude pro komunikaci využit. Jedná se o komunikaci intrapersonální, interpersonální, skupinovou, meziskupinovou, institucionální a celospolečenskou.⁷ Podstatnou skupinu v rámci médií, která bude zejména předmětem této práce, tvoří média masová. Ta se vyznačují tím, že umožňují právě celospolečenskou komunikaci a jsou teoreticky dostupná všem příslušníkům dané společnosti. Masová média se vyvinula v první třetině 19. století, kdy se jednalo o tisk.⁸ V současné době je možné mezi masová média zahrnout i rozhlas, televizní vysílání⁹ či média využívající internetových sítí. Právě masová média jsou přirozenou součástí dnešního světa. Hovoří se i o tom, že rozvinuté společnosti jsou masovými médii přímo prostoupeny.¹⁰

Masová média a obecně mediální komunikace se vyznačují následujícími atributy: nabízejí aktuální témata jakožto svůj obsah; jsou produktem formálních organizací, v rámci nichž dochází k multiplikaci sdělení a různým způsobům distribuce; míří na anonymní a masové publikum, které není žádným způsobem centralizováno; fungují veřejně; sdělení jsou předávána jednosměrně a nepřimo; děje se tak pravidelně a průběžně.¹¹ Hlavní funkce médií pak spočívají zejména v šíření informací¹², ale mají i významný společenský aspekt, neboť nastolují témata¹³, přispívají k tvorbě názorů, a to včetně přijímání politických rozhodnutí, způsobují kolektivní i individuální reakce, definují skutečnosti, působí jako společenská kontrola, mají vliv na dominantní ideologii, ale nesou s sebou i účinek trivializace.¹⁴

⁶ JIRÁK, J.; KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost: [stručný úvod do studia médií a mediální komunikace]*. Str. 36-41.

⁷ Tamtéž. Str. 16.

⁸ Tamtéž. Str. 16, 29.

⁹ Marshall McLuhan ve své éře o televizi hovořil jako o nesmělém obrovi, což však později neobstálo. In: MCLUHAN, M. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. Str. 31.

¹⁰ BEDNAŘÍK, P.; JIRÁK, J.; KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Str. 10.

¹¹ KUNCZIK, M. *Základy masové komunikace*. Str. 17.

¹² Šíření informací spočívá v jejich medializaci, neboli mediatizaci, která je určena čtyřmi rozměry – extenzí, substitucí, amalgamizací a akomodací. In: SCHULZ, W. *Reconstructing mediatization as an analytical concept*, European Journal of Communication. March 2004 vol. 19 no. 1 87-101. Str. 89.

¹³ Teoretici masové komunikace často hovoří o tom, že média mají obrovskou moc určovat, o čem budou lidé přemýšlet. In: HERCZEG, J. *Meze svobody projevu*. Str. 31.

¹⁴ HERCZEG, J. *Meze svobody projevu*. Str. 30-31; BURTON, G.; JIRÁK, J.: *Úvod do studia médií*. Str. 353-357.

V neposlední řadě je rovněž nutné rozlišovat, zda média vystupují jako veřejnoprávní či soukromoprávní subjekt. Mezi zprostředkovatele veřejné služby v ČR řadíme Českou televizi a Český rozhlas, jejichž právní zakotvení a činnost jsou upraveny samostatnými zákony. Z této pozice je hlavním úkolem veřejnoprávních médií poskytovat nezkrácené objektivní informace.¹⁵ Naproti tomu média soukromoprávní v praxi vystupují často méně svazujícím dojmem. Musí však vyhovět základním principům stanoveným ústavními zásadami ČR, které vyplývají zejména z Listiny, a obecné úpravě na úrovni zákonů.

2.2. Právní rámec činnosti médií

Média jsou, podobně jako ostatní složky společenského života, právně regulovány, a to jak na úrovni ústavní, tak zákonné. Některé z právních předpisů byly vypracovány jako tzv. mediální zákony, které upravují tuto problematiku uceleně, avšak jiné zasahují do mediální oblasti pouze okrajově.

Úpravu mediální problematiky nalezneme i v dokumentech nejvyšší právní síly. V ústavním zákoně č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, nalezneme v čl. 96 odst. 2 právo na veřejné projednání věci v rámci trestního řízení¹⁶ a v čl. 3 a 112 odkaz na Listinu základních práv a svobod, tedy na usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Vlastní mediální legislativa v rámci právního řádu ČR sestává zejména z následujících právních předpisů: zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tzv. tiskový zákon), který je založen na evidenčním principu; zákon České národní rady č. 483/1991 Sb., o České televizi; zákon České národní rady č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu; zákon České národní rady č. 517/1992 Sb., o České tiskové kanceláři; zákon č. 37/1995 Sb., o

¹⁵ Už ale v roce 1996 se Ústavní soud ČR vyjádřil, že „u tak významného základního práva jako je právo na svobodu projevu, nelze přistoupit na odpovědnost za pravdivost všech údajů.“ In: Nález sp. zn. II. ÚS 357/96 ze dne 10. 12. 1997.

¹⁶ Ústava ČR, čl. 96 odst. 2: „Jednání před soudem je ústní a veřejné; výjimky stanoví zákon. Rozsudek se vyhláší vždy veřejně.“

neperiodických publikacích; zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů. Mezi zákony upravující pouze některé aspekty činnosti médií patří následující: zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím; zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon); zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů; zákon č. 496/2012 Sb., audiovizuálních dílech a podpoře kinematografie a o změně některých zákonů (zákon o audiovizu). Oblasti médií se za určitých okolností dotýkají i zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, a zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.

Odkazy mající souvislost s médii nalezneme i v některých mezinárodních dokumentech, na které bude v rámci této práce odkazováno v příslušných kapitolách týkajících se zejména zásad trestního řízení s přesahem do tématu médií.

Média však nejsou upravena pouze direktivně ze strany státu, ale sama se omezují prostřednictvím kodexů, které dobrovolně přijímají a na základě kterých deklarují postoje a hodnoty, jež vyznávají a ke kterým se hlásí nad rámec zákona.

2.3. Etické kodexy

Etické kodexy jsou dokumenty, které mají za cíl stanovit podrobnější pravidla vztahující se právě k etickému rozměru práce osob činných v mediálním prostředí. Jde tedy o prostředek mediální samoregulace. Jejich cílem je zavázat tyto osoby k dodržování pravidel nad zákonný rámec, přičemž prvotním úmyslem je zakotvit povinnost poskytovat nezkreslené a pravdivé informace.

Syndikát novinářů České republiky vypracoval a přijal dne 18. 06. 1998 ve znění aktualizace ze dne 25. 11. 1999 Etický kodex novináře.¹⁷ Ten je závazný pro všechny

¹⁷ Etický kodex. In: *Syndikát novinářů ČR, z. s.* [online]. [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <http://www.syndikat-novinaru.cz/etika/kodex/>

členy tohoto syndikátu, avšak dobrovolně by jej měli dodržovat i všichni ostatní novináři v České republice.

Jako první bod Etický kodex novináře uvádí právo občanů na včasné, pravdivé a nezkrácené informace. Z toho vyplývá, že novináři mají odpovědnost za to, že se budou občanům dostávat právě takové informace. Jejich povinností je proto ověřovat zdroje a nezveřejňovat takové údaje, které nejsou podloženy a mohou vyvolat mylný dojem u čtenářů, tzn. recipientů takových informací. Novináři jsou dle Etického kodexu povinni zejména:

- „a. zveřejňovat jen informace, jejichž původ je znám, nebo v opačném případě je doprovázet nezbytnými výhradami,*
- b. respektovat pravdu bez ohledu na důsledky, které to pro něj může mít, vyhledávat informace, které slouží všeobecnému zájmu, i přes překážky,*
- c. dbát na rozlišování faktů od osobních názorů,*
- d. hájit svobodu tisku i svobodu jiných médií,*
- e. neodchylovat se věcně od pravdy ani v komentáři z důvodu zaujatosti,*
- f. nepřipustit, aby domněnka byla vydávána za ověřený fakt a zprávy byly deformovány zamlčením důležitých dat,*
- g. odmítat jakýkoli nátlak na zveřejnění nepravdivé, nebo jen částečně pravdivé informace,*
- h. odmítat jakékoli zásahy státních orgánů, jež by mohly ovlivnit pravdivost sdělení,*
- i. přijímat pouze úkoly srovnatelné s jeho profesionální důstojností,*
- j. nepoužívat nepoctivé prostředky k získání informace, fotografie nebo dokumentu nebo využívat k tomu dobré víry kohokoliv. Nepoctivost prostředků je při tom třeba posuzovat v souvislosti s veřejným zájmem na publikování příslušné informace.“¹⁸*

Další bod Etického kodexu novinářů se zabývá požadavky na vysokou profesionalitu v žurnalistice. Jedná se zejména o vědomí osobní odpovědnosti novinářů za uveřejněné materiály, vyloučení takových činností, které by mohly vést ke konfliktu zájmů, nepřijímání hodnotných darů nebo výhod či nezneužívání výsad plynoucích z povolání

¹⁸ Etický kodex. In: *Syndikát novinářů ČR*, z. s. [online]. [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <http://www.syndikat-novinaru.cz/etika/kodex/>.

novináře.¹⁹ Dále by měl každý novinář podporovat důvěryhodnost médií, čehož má být dosaženo tím, že neprověřené informace nemohou být omluveny, je zachováno právní utajení zdroje, respektováno soukromí osob, je přísně dodržena zásada presumpce nevinny, pomluva, neprokázané obvinění, pozměnění dokumentů, faktů a lží je považováno za nejzávažnější profesionální chyby apod.²⁰

Právě posledně jmenované povinnosti novináře jsou aplikovatelné pro předmětnou diplomovou práci, když se stanoví, že musí být dodržena zásada presumpce nevinny. Tato zásada vyplývá i ze závazných právních předpisů České republiky a skutečnost, že je akcentována i v Etickém kodexu novinářů svědčí o tom, že je třeba ji opakovat a bezmezně trvat na jejím dodržování. Novináři je proto zakázáno, aby v souvislosti s trestním řízením vedeným proti obviněnému zaměňoval tuto osobu za odsouzeného. Mediální odsouzení, kterého by se mohl dopustit, je pro společenské postavení takové osoby mnohdy zdrcující, neboť veřejné mínění tvoří zásadní součást života každého jednotlivce a nemusí být jednoduché vyrovnat se s jeho následky. Působení masových médií s sebou přirozeně nese jisté účinky. Teoretik masové komunikace, Denis McQuail, rozlišil čtyři období – období všemocných médií (do 30. let 20. stol.) kam se řadí rozhlas, film a soudobá propaganda; období omezené moci médií (30. – 60. léta 20. stol.), kdy již došlo k rozvoji kinematografie; období spíše mocných médií (70. léta) spojené s rozvojem televize; a období mocných médií a mocného publika (od 80. let), kde se nacházíme v současnosti.²¹ O moci médií svědčí právě i skutečnost, že dokážou ovlivňovat veřejné mínění: *„Média jsou schopna mobilizovat veřejné mínění. To znamená, že jsou schopna přilákat pozornost k něčemu, o čem veřejnost doposud nepřemýšlela, a dokážou naznačit způsoby, jak na příslušné téma nahlížet. Tím jsou média také schopna formovat názory na politické události a témata.“*²²

¹⁹ Etický kodex. In: *Syndikát novinářů ČR, z. s.* [online]. [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <http://www.syndikat-novinaru.cz/etika/kodex/>.

²⁰ Tamtéž; Důvěryhodnost médií je cílem médií, neboť tato vlastnost jim dává moc. Proto se snaží budít takový dojem. In: BURTON, G.; JIRÁK, J.: *Úvod do studia médií*. Str. 249.

²¹ MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. Str. 470-474.

²² BURTON, G.; JIRÁK, J.: *Úvod do studia médií*. Str. 143; Veřejné mínění může být ovlivněno i opakovaním mediálních obsahů. In: BURTON, G.; JIRÁK, J.: *Úvod do studia médií*. Str. 156.

Mezi další etické kodexy tohoto typu je možné uvést Etický kodex novinářů mediální skupiny MAFRA²³, nebo Kodex České televize²⁴. Pokud jde o etický kodex novinářů mediální skupiny MAFRA, vztahuje se na všechny pracovníky podílející se na obsahu jejich jednotlivých médií. Předně je zdůrazněno, že povinností novináře je poskytovat pravdivé a nezkreslené informace a pokud by ke zkreslení došlo, je nutné neprodleně zajistit jeho opravu. Nutno však dodat, že obsah tohoto etického kodexu se značně liší od předchozího zejména v tom, že je zde výrazně upozorňováno, že novináři nesmí narušit jméno a zájmy mediální skupiny MAFRA a nejsou zde podrobně rozebrány otázky týkající se obsahu předávaných informací ve vztahu k osobám, o kterých je referováno, s výjimkou výše uvedeného ustanovení.²⁵

Kodex České televize, jakožto veřejnoprávního média realizující veřejnou službu, byl v návaznosti na příslušné ustanovení zákona o České televizi schválen Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR dne 02. 07. 2003. Preambule tohoto dokumentu stanoví, že ačkoliv se u kodexů jedná tradičně o etickou povahu, Kodex České televize má být vymahatelný a dostatečně konkrétní. Česká televize tak podle Kodexu představuje platformu pro veřejnou diskusi, poskytuje nestranné informace, komentáře, zakládá si na nezávislosti, její pracovníci musí disponovat mravními požadavky atd. Nalezneme v něm speciální úpravu dodržování presumpce nevinny. Česká televize si uvědomuje, že její pracovníci mají moc ovlivnit statisíce lidí, z čehož vyplývá jejich odpovědnost za předávané informace.²⁶

Je možné dovodit, že etické kodexy přijímané různými organizacemi mají podobnou strukturu a zaměřují se na pravdivost předávaných informací jako na cíl jejich práce, avšak s ohledem na jejich veřejnoprávní, resp. soukromoprávní povahu se liší dalšími body takových dokumentů, které reprezentují své partikulární zájmy.

²³ Etický kodex novinářů mediální skupiny MAFRA. In: *Blog.idnes.cz* [online]. 2013 [cit. 2016-01-14]. Dostupné z: <http://redakcni.blog.idnes.cz/c/346756/Etický-kodex-novinaru-medialni-skupiny-MAFRA.html>

²⁴ Kodex České televize. In: *Česká televize* [online]. [cit. 2016-01-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/preambule-a-vyklad-pojmu/>

²⁵ Etický kodex novinářů mediální skupiny MAFRA. In: *Blog.idnes.cz* [online]. 2013 [cit. 2016-01-14]. Dostupné z: <http://redakcni.blog.idnes.cz/c/346756/Etický-kodex-novinaru-medialni-skupiny-MAFRA.html>

²⁶ Kodex České televize. In: *Česká televize* [online]. [cit. 2016-01-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/preambule-a-vyklad-pojmu/>

2.4. Svoboda projevu

Problematika začleňování svobody projevu do klíčových dokumentů států má velmi dlouhou tradici, která bývá často spojována s osvícenskými myšlenkami, z čehož se rovněž dovozuje její důležitost. První zmínky o svobodném projevu pochází z Anglie, a to již ze 17. století, přičemž v dokumentu nazvaném Bill of Rights z roku 1689 je svoboda projevu zaručena v rámci parlamentního projevu.²⁷ O století později je poté svoboda projevu implementována do prvního dodatku k americké ústavě. Ten chápe svobodu projevu jako imanentní a zakazuje Kongresu Spojených států její omezování.²⁸ Pokud jde o historii českých zemí, svoboda tisku byla upravena a zaručena Ústavní listinou z roku 1920 v čl. 113 s tím, že předběžná cenzura byla v zásadě zakázána; v čl. 17 pak byla zaručena svoboda mínění, která mohla být realizována slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jinak.²⁹ Současnou úpravu svobody projevu nalezneme jako první z politických práv v čl. 17 Listiny, která je součástí ústavního pořádku ČR. Podle Ústavního soudu ČR se jedná o jeden z nejdůležitějších základů demokracie.³⁰

Klíčový čl. 17 Listiny pojednává o svobodě projevu ve spojení s právem na informace.³¹ Jeho čl. 2 stanoví, že „každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.“³² Pojmem „každý“ se rozumí každá fyzická i právnická osoba, a proto je možné pod něj podřadit i média, které jsou na svobodě projevu přímo vystavěna. „Článek 17 (stejně jako čl. 10 Úmluvy) nechrání svobodu tisku

²⁷ WAGNEROVÁ, E. a kol. *Svobodný projev a právo na informace*. In: Listina základních práv a svobod: komentář. Str. 506.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž. Str. 506-507.

³⁰ Nález sp. zn. Pl. ÚS 2/10 ze dne 30. 03. 2010; podobně i HERCZEG, J. *Meze svobody projevu*. Str. 9: „Svobodu projevu řadí Listina mezi politická práva, a tím je vyjádřena její nejvýznamnější funkce: bez ní není myslitelná pluralitní demokracie.“

³¹ Listina, čl. 17:

„(1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

(2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.

(3) Cenzura je nepřipustná.

(4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

(5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.“

³² Listina, čl. 17 odst. 2.

výslovně, ale jako součást obecné svobody projevu.“³³ Z tohoto ustanovení vychází veškerá argumentace týkající svobody projevu v rámci mediálních výstupů. Právo na svobodu projevu ale zajišťuje médiím rovněž jistou míru nezávislosti na státní moci, která tedy není oprávněna do tohoto práva svévolně zasahovat. „*Svobodný projev jako subjektivní základní právo vystupuje do popředí nejčastěji a plní tak svou negativní funkci, chránící před zásahy ze strany veřejné moci (státu), byť k nim dojde zprostředkovaně, a to rozhodnutím obecných soudů.*“³⁴ Podobně i: „*svoboda projevu je subjektivním právem veřejnoprávní povahy, jemuž odpovídá povinnost každého, včetně (a zejména) státu, aby nikomu ve vyjadřování jeho názorů nebránil.*“³⁵ Ústavní soud i ESLP vycházejí z předpokladu, že úkolem médií je informovat veřejnost o aktuálních otázkách, a to včetně komentářů ze strany pracovníků v médiích. Proto je svoboda projevu (pokud jde o téma i způsob jeho zpracování) chráněna nikoliv jako právo jednotlivých osob činných v mediálním prostředí, ale spíše jako institucionální podmínky.³⁶ Podobně se vyjádřil i Jiří Herczeg: „*Svoboda projevu je subjektivním právem veřejnoprávní povahy, jemuž odpovídá povinnost každého, včetně (a zejména) státu, aby nikomu ve vyjadřování jeho názorů nebránil.*“³⁷ Stát ale není jediným regulátorem toho, co může být v rámci svobody projevu prezentováno: „*některé projevy jsou na základě určitého společenského konsensu považovány za nepřijatelné, škodlivé nebo potenciálně škodlivé a jejich veřejné prezentování prostřednictvím médií (je proto) (...) nepřípustné.*“³⁸

Účinkem informování o společenských událostech je zviditelnění určitých témat na úkor jiných, a to právě na podkladě toho, že jsou tato témata předložena k veřejné diskusi.³⁹ Pokud dojde takovým způsobem ke zviditelnění nevhodných informací z trestních řízení, v rámci kterých je pravidelně kriticky referováno o určitých osobách, je třeba zaobírat se i právní stránkou této věci, a to zejména ve vztahu k ochraně osobnosti.

³³ HERCZEG, J. *Meze svobody projevu*. Str. 30.

³⁴ WAGNEROVÁ, E. a kol. *Svobodný projev a právo na informace*. In: Listina základních práv a svobod: komentář. Str. 508.

³⁵ HERCZEG, J. *Meze svobody projevu*. Str. 9.

³⁶ Nález sp. zn. I. ÚS 394/04 ze dne 27. 09. 2005, bod VI. 1.

³⁷ HERCZEG, J. *Meze svobody projevu*. Str. 9.

³⁸ POUPEROVÁ, O. *Regulace médií*. Str. 149

³⁹ MCNAIR, B. *Sociologie žurnalistiky*. Str. 54

2.4.1. Ochrana osobností ve vztahu ke svobodě projevu

Problematika ochrany osobností, jakožto všeobecného osobního práva, je upravena v Listině, občanském zákoníku, i v dílčích právních předpisech, jakými jsou například zákon o ochraně osobních údajů, tiskový zákon, zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ale i přestupkový zákon a trestní zákoník (kde se jedná o trestný čin pomluvy). Listina upravuje právo na ochranu osobností zejména v čl. 10, když stanoví, že „každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno“, „každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života“ a že „každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.“⁴⁰ I zde zákonodárce použil termín „každý“, který zde však znamená, že právo na ochranu osobností náleží každé fyzické osobě jako individualitě.⁴¹

Občanský zákoník deklaruje ochranu osobností již v úvodním ustanovení, kde jsou uvedeny základní právní zásady soukromého práva, tedy že každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí.⁴² Toto ustanovení tedy navazuje na úpravu v Listině a obdobně chrání nehmotné hodnoty lidské osobnosti.⁴³ Podrobnější právní úpravu pak nalezneme zejména v ustanovení § 81 až 117 občanského zákoníku⁴⁴, kde je uveden demonstrativní výčet práv, které požívají ochrany.⁴⁵ Jedná se tedy o neuzavřený okruh práv, která jsou chráněna a která mohou být s ohledem na konkrétní okolnosti případu rozšířena. Osoba dotčená zásahem do osobnostního práva se může domáhat upuštění od takového zásahu a odstranění jeho následku.⁴⁶

V této souvislosti je nutné upozornit i na ustanovení občanského zákoníku, které stanoví, že práva na ochranu osobností není možné ujednat odchylně od zákona.⁴⁷ Jedná se tedy o

⁴⁰ Listina, čl. 10.

⁴¹ KNAP, K.; ŠVESTKA, J.; JEHLIČKA, O.; PAVLÍK, P.; PLECITÝ, V. *Ochrana osobností podle občanského práva*. Str. 17.

⁴² OZ, § 3 odst. 2 písm. a).

⁴³ KNAP, K.; ŠVESTKA, J.; JEHLIČKA, O.; PAVLÍK, P.; PLECITÝ, V. *Ochrana osobností podle občanského práva*. Str. 17.

⁴⁴ A v dílčích otázkách i v dalších ustanoveních OZ: v oddíle pátém (Jméno a bydliště člověka) v rámci druhé hlavy (Osoby) první části (Obecná část) a v oddíle třetím (Způsob a rozsah náhrady) v rámci třetí hlavy (Závazky z deliktů) čtvrté části (Relativní majetková práva).

⁴⁵ Jedná se o následující: život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy – OZ, § 81 odst. 2.

⁴⁶ OZ, § 82 odst. 1.

⁴⁷ Tamtéž, § 1 odst. 2.

kogentní úpravu. Avšak, ani právo na ochranu osobnosti však není neomezené. V rámci úpravy podoby a soukromí člověka nalezneme ustanovení, které k činnostem, jež tyto oblasti ochrany osobnosti narušují, je třeba povolení, avšak občanský zákoník přináší následující konstrukci: „*Svolení není třeba, pokud se podobizna nebo zvukový či obrazový záznam pořídí nebo použijí k výkonu nebo ochraně jiných práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob.*“⁴⁸ Jedná se o tzv. zákonnou licenci. Dále se zde setkáváme rovněž s tzv. úřední licenci: „*Svolení není třeba ani v případě, když se podobizna, písemnost osobní povahy nebo zvukový či obrazový záznam pořídí nebo použijí na základě zákona k úřednímu účelu nebo v případě, že někdo veřejně vystoupí v záležitosti veřejného zájmu.*“⁴⁹ Zákon konečně upravuje i licenci vědeckou, uměleckou a zpravodajskou, která je v závislosti na předmětu této diplomové práce nejdůležitější. Tato licence dopadá na podobizny, obrazové a zvukové záznamy: „*Podobizna nebo zvukový či obrazový záznam se mohou bez svolení člověka také pořídít nebo použít přiměřeným způsobem též k vědeckému nebo uměleckému účelu a pro tiskové, rozhlasové, televizní nebo obdobné zpravodajství.*“⁵⁰ Důležitý je zde pojem přiměřenosti, která musí být posuzována v každém konkrétním případě mediální zprávy. Ve veřejnoprávním smyslu se bude naopak postupovat podle trestních předpisů. Ochrana osobnosti se často projevuje v případech trestního stíhání pro trestný čin pomluvy. Jiří Herczeg shrnuje, že „*občanský zákoník omezuje svobodu projevu nikoliv na základě pravdivosti či nepravdivosti daného výroku, ale na základě intenzity zásahu daného výroku do osobnostních práv. V tom je základní rozdíl mezi soukromoprávní ochranou osobnosti a trestným činem pomluvy podle § 206 tr. zákona, kterého se lze dopustit pouze nepravdivým skutkovým tvrzením.*“⁵¹

Svoboda projevu se často dostává do konfliktu s právem na ochranu osobnosti jakožto konflikt pravý, který označuje střet dvou základních práv mezi sebou. Naopak, konflikt nepravý by znamenal konflikt mezi svobodou projevu a veřejným zájmem dle čl. 17 odst. 4 Listiny.⁵² „*Jeden z legitimních důvodů, pro který může být svoboda projevu omezena, je ochrana práv a svobod druhých. V zásadě se jedná o soubor osobnostních práv*

⁴⁸ OZ, § 84-86, 88 odst. 1.

⁴⁹ Tamtéž, § 88 odst. 2.

⁵⁰ Tamtéž, § 89.

⁵¹ HERCZEG, J. *Meze svobody projevu*. Str. 81-82.

⁵² Filip, J.: *Dogmatika svobody projevu z hlediska teorie, legislativy a soudní praxe*. In: Časopis pro právní vědu a praxi. č. 4/1998. Str. 630.

chráněných v čl. 10 Listiny.“⁵³ Svoboda projevu pojmově spočívá v projevování informací a názorů, které jsou limitovány pouze ustanovením čl. 17 odst. 4 Listiny. V praxi však dochází nezdědka k situacím, kdy je takovými veřejně sdílenými vyjádřeními ohroženo nebo přímo porušeno právo na ochranu osobnosti. Jelikož se jedná o práva, která jsou obě zaručena Listinou, musel jejich střet řešit i Ústavní soud: „*základní právo podle čl. 17 Listiny je zásadně rovno základnímu právu podle čl. 10 Listiny*‘, a proto při střetu práva na informace a jejich šíření s právem na ochranu osobnosti a soukromého života, tedy základních práv stojících na stejné úrovni, je především věcí obecných soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého případu zvážily, zda jednomu právu nebyla bezdůvodně dána přednost před právem druhým.“⁵⁴ Poměřování jednotlivých práv vychází z notoricky známého nálezu Ústavního soudu, který zakotvil základní kritéria, na nichž spočívá poměřování kolidujících základních práv. Jedná se v první řadě o kritérium vhodnosti, tedy zda je možné na základě omezení určitého práva dosáhnout zamýšleného cíle; dále kritérium potřebnosti, které zkoumá, zda je možné takového cíle dosáhnout jiným způsobem, jež by se nedotýkal základního práva; a kritérium porovnání závažnosti obou kolidujících práv, které spočívá v posouzení závažnosti, smyslu, dopadů a hierarchie práv.⁵⁵ Avšak, pokud jde o poměřování práva veřejnosti na informace a práva na ochranu soukromí, musí být zohledněno kritérium sledovaného účelu zveřejnění, způsobu zveřejnění i dosaženého či předpokládaného účinku s tím, že v případě veřejně činných osob, které se měly dopustit trestného činu, jež s výkonem veřejné činnosti souvisí, často převáží právě právo na informace.⁵⁶

Ze současnosti je vhodné zmínit nálezn sp. zn. II. ÚS 2051/14 ze dne 03. 02. 2015, kterým Ústavní soud stanovil kritéria pro posuzování rovnováhy mezi právem na ochranu osobnosti a svobodou projevu. Ústavní soud konstatoval, že v takových případech je třeba brát v úvahu celkový kontext s tím, že výslovně uvedl, na které otázky je třeba se zaměřit: povaha výroku, obsah výroku, forma výroku, postavení kritizované osoby, zda se výrok dotýká soukromé či veřejné sféry osoby, chování osoby, kdo výrok pronesl, a kdy tak učinil.⁵⁷ Soudy tudíž musí vzít v úvahu celou řadu faktorů, aby mohli spolehlivě určit, zda došlo k zásahu do základního práva.

⁵³ HERCZEG, J. *Meze svobody projevu*. Str. 64.

⁵⁴ Tamtéž. Str. 64.

⁵⁵ Nález sp. zn. Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. 10. 1994, body II., II./a, bod 3.

⁵⁶ HERCZEG, Jiří. *Média a trestní řízení*. Str. 11.

⁵⁷ Nález sp. zn. II. ÚS 2051/14 ze dne 03. 02. 2015, body 28-31.

2.4.2. Omezení svobody projevu

Svoboda projevu je jedno z omezených práv.⁵⁸ Mimo samotné pojmové omezení, tedy omezení per definitionem, je možné, aby byla svoboda projevu omezena i zákonem.⁵⁹ Možnost omezit svobodu projevu zakotvuje Listina⁶⁰, občanský zákoník, trestní řád, zákon o soudnictví ve věcech mládeže i zákon na ochranu utajovaných informací nebo zákon na ochranu osobních údajů.

Jak stanoví čl. 17 Listiny, svobodu projevu i právo na informace je možné omezit prostřednictvím zákona, a to v těchto případech: opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti. Ústavní soud se v souvislosti s právě uvedenými důvody omezení svobody projevu vyjádřil tak, že *„omezení plynoucí z odst. 4 čl. 17 Listiny je třeba interpretovat ‘podle obecných zásad restriktivně’, když ovšem omezení poněkud problematicky, alespoň z hlediska dogmatiky základních práv, označil za výjimky, ač jde o metodologický návod pro zkoumání toho, zda je konkrétní omezení základního práva ústavně konformní či nikoliv.“*⁶¹ Z toho vyplývá, že svoboda projevu je natolik důležité základní právo, jehož omezení by neměla být vykládána extenzivně.

Tomuto závěru přisvědčuje i nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 2/10 ze dne 30. 03. 2010, ve kterém se Ústavní soud vyjádřil, že v rozporu s čl. 17 Listiny je každá právní úprava, která omezuje právo na informace a nedovoluje v konkrétním případě zkoumat, zda byla splněna podmínka nezbytnosti takového omezení.⁶² Tento případ se zabýval znemožněním poskytování nepravomocných soudních rozsudků a Ústavní soud dospěl k názoru, že ustanovení zákona o svobodném přístupu k informacím je protiústavní, neboť právě zde

⁵⁸ Naopak, mezi neomezená práva řadíme například právo na život, právo nebýt mučen – In: JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. Str. 44; Svoboda projevu v ČR není bezbřehá, ačkoliv omezení nejsou stanovena přímo v příslušných zákonech. In: WÖGERBAUER, M.; PÍŠA, P.; ŠÁMAL, P.; JANÁČEK, P. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře: 1749-2014*. Str. 1388.

⁵⁹ HERCZEG, J. *Meze svobody projevu*. Str. 45.

⁶⁰ Avšak, musí být vždy dodržena Listina, čl. 4, zejm. odst. 4: *„Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.“*

⁶¹ WAGNEROVÁ, E. a kol. *Svobodný projev a právo na informace*. In: Listina základních práv a svobod: komentář. Str. 436.

⁶² Nález sp. zn. Pl. ÚS 2/10 ze dne 30. 03. 2010, bod 40.

došlo k vyloučení možnosti posouzení, že „*nebude dána existence 'naléhavé společenské potřeby' na omezení základního práva.*“⁶³

K omezení svobody projevu se vyjadřuje i Úmluva v čl. 10 odst. 2, která obsahuje obširnější úpravu než Listina v tom smyslu, že důvody pro omezení svobody projevu rozšiřuje o autoritu a nestrannost soudní moci.⁶⁴ Ovšem, aplikační přednost Úmluvy se vztahuje pouze na zákonné předpisy, nikoli na Listinu.⁶⁵

Nález sp. zn. II. ÚS 577/13 ze dne 23. 06. 2015 je aktuálním významným nálezem Ústavního soudu ve věci svobody projevu médií v souvislosti s trestním řízením.⁶⁶ V předmětné věci podala ústavní stížnost společnost MAFRA, a.s., která je mediální skupinou zastřešující deníky Mladá fronta DNES, Lidové noviny, Metro a další.⁶⁷ V regionální příloze Mladé fronty DNES byl v únoru 2010 zveřejněn článek informující o trestním řízení ve věci ukrajinského občana S. O. V tomto článku byly uvedeny důvody, kvůli kterým bylo trestní stíhání zahájeno s tím, že tento ukrajinský občan S. O. byl označen za „kuplíře“, neboť byl stíhán pro takový trestný čin. S. O. se obrátil na soud s tvrzením, že bylo zasaženo do jeho osobnostních práv, a to právě tím, že byl opakovaně označen za „kuplíře“ a současně byl v daném článku obviněn z úmyslného protahování trestního řízení. Za tento zásah požadoval, aby byla společností MAFRA, a.s. uložena povinnost otisknout omluvu za uveřejnění předmětného článku a povinnost zaplatit nemajetkovou újmu ve výši 10.000,- Kč. Soud prvního stupně tuto žalobu zamítl. Naopak odvolací soud dal žalobci za pravdu a společnosti MAFRA, a.s. byla uložena povinnost otisknout omluvu a „*zároveň se měla v člancích periodik, která vydává, zdržet takových formulací, které jakýmkoliv způsobem předjímají rozhodnutí soudu.*“⁶⁸ Společnost

⁶³ Nález sp. zn. Pl. ÚS 2/10 ze dne 30. 03. 2010, bod 33.

⁶⁴ Úmluva, čl. 10 odst. 2.

⁶⁵ HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Str. 61.

⁶⁶ Tento případ byl v loňském roce významně medializován: Mladá fronta DNES se musí omluvit ukrajinskému podnikateli, rozhodl Ústavní soud. *Deník.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/mlada-fronta-dnes-se-musi-omluvit-ukrajinskemu-podnikateli-rozhodl-ustavni-soud-20150715.html; Mafra se musí omluvit za článek o kuplířích. *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/mafra-se-musi-omluvit-za-clanek-o-kuplirich-rozhodl-soud/r-4e863c322ace11e593f4002590604f2e/>; MF Dnes porušila presumpci nevinny a musí se omluvit, potvrdil Ústavní soud. *Rozhlas.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/zprava/mf-dnes-porusila-presumpci-nevinny-a-musi-se-omluvit-potvrdil-ustavni-soud--1512399>

⁶⁷ *Portrét společnosti MAFRA, a.s.* [online]. [cit. 2016-01-11]. Dostupné z:

http://www.mafra.cz/cs/default.asp?y=mafra_all/cs_o-spolecnosti_portret-spolecnosti.htm

⁶⁸ Nález sp. zn. II. ÚS 577/13 ze dne 23. 06. 2015, bod 4.

MAFRA, a.s. podala v této věci dovolání k Nejvyššímu soudu, avšak toto dovolání bylo zamítnuto.

Řízení před Ústavním soudem bylo zahájeno ústavní stížností stěžovatelky, společnosti MAFRA, a.s., která využila možnost danou českým právním řádem a tvrdila, že předchozími napadenými rozsudky byla porušena její svoboda projevu podle čl. 17 odst. 1 Listiny a čl. 10 Úmluvy. Ukrajinský občan S. O. v tomto řízení vystupoval jako vedlejší účastník.

Ústavní soud v dané věci spatřil kolizi dvou základních práv vyplývajících z Listiny – jedná se o svobodu projevu a právo na ochranu osobnosti. Jak již bylo zmíněno, kolize dvou základních práv je již tradičně podle vyjádření Ústavního soudu řešena s odkazem na konkrétní skutkové okolnosti daného případu. Jelikož v tomto případě mělo dojít k zásahu do osobnostních práv prostřednictvím nedodržení zásady presumpce neviny, zabýval se Ústavní soud při řešení tohoto případu i touto zásadou. Zopakoval, že je upravena přímo v ústavním pořádku, konkrétně v čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Dále připomněl, že *„z této zásady ovšem nevyplývají jen omezení pro postup orgánů činných v trestním řízení. Uplatní se totiž i v horizontálních právních vztazích, tedy vztazích mezi subjekty v rovném postavení, a to jako jeden z ústavně aprobovaných důvodů pro omezení svobody projevu, jenž slouží ochraně osobnostních práv osoby, proti které je vedeno trestní řízení (resp. vůči níž existuje podezření, že se dopustila trestného činu).“*⁶⁹ Toto sdělení uvedené v odůvodnění předmětného nálezu Ústavního soudu má význam pro předmět této práce, neboť výslovně stanoví aplikovatelnost zásady presumpce neviny i na vztahy mezi subjekty v rovném postavení, tedy nikoli pouze ve vztahu k orgánům státu. Z toho vyplývá, že tato zásada se uplatní právě i na mediální subjekty. K této zásadě Ústavní soud dále uvedl: *„Obecně platí, že presumpce neviny nebrání informování o trestním řízení nebo o okolnostech, které mohou opodstatňovat závěr o tom, že se někdo dopustil trestného činu, plynou z ní ovšem určité meze, pokud jde o způsob, jakým má k takovému projevu dojít.“*⁷⁰ Tedy, není s odkazem na zásadu presumpce neviny zakázáno, aby byly zveřejňovány informace o trestních řízeních,

⁶⁹ Nález sp. zn. II. ÚS 577/13 ze dne 23. 06. 2015, bod 32.

⁷⁰ Tamtéž.

nicméně jde o to, jakým způsobem se to bude dít.⁷¹ Touto otázkou se podrobně zabývám v kapitole věnované právě presumpci nevinny.

V daném případě se jednalo zejména o užití pojmu „kuplíř“ při označení osoby, proti které bylo trestní řízení vedeno. Ústavní soud k této problematice uvedl, že periodický tisk se běžně dopouští zjednodušení předávaných informací a tento případ je právě jedním z nich. Současně však uvedl následující: *„Obecné soudy proto postupovaly správně, pokud uvedená slova neposuzovaly izolovaně, mimo rozhodný text, a naopak vzaly v úvahu celkové vyznění předmětného článku, jenž ovšem některé v něm uvedené formulace skutečně posunuly do roviny, že se v něm s vinou vedlejšího účastníka pracuje jako s hotovou věcí.“*⁷² Byl tedy podpořen závěr o tom, že není možné při posuzování porušení zásady presumpce nevinny vycházet pouze z použitých označení (která jsou ze strany médií používána zjednodušeně)⁷³, ale musí být zhodnocen konkrétní kontext a celkové vyznění napadeného sdělení.

Současně musí být počítáno s tím, že čtenář nemusí být odborníkem v dané oblasti, aby sdělení správně porozuměl. Naopak, z vyznění pojmu „kuplíř“ vyplývá, že daná osoba je tím vinna. *„Ústavní soud je přesvědčen, že čtenář, který podrobně nezná okolnosti věci, nebo mu nejsou zřejmé uvedené trestněprávní procesní souvislosti, jež by mu umožňovaly učinit závěr o tom, že otázka viny zůstává nadále otevřena, může rozumět sdělení tohoto článku právě výše uvedeným způsobem.“*⁷⁴

Ústavní soud závěrem shrnul, že k porušení práv na svobodu projevu, které tvrdila stěžovatelka, nedošlo. Ústavní soud se vyjádřil v tom smyslu, že závěry obecných soudů, *„které přiznaly ochranu právě osobnostním právům vedlejšího účastníka, a konstatoval, že ústavně zaručená svoboda projevu stěžovatelky nebyla uložením povinnosti omluvit se vedlejšímu účastníkovi za uveřejnění předmětného článku porušena.“*⁷⁵ Ústavní stížnost byla proto zamítnuta. Pro úplnost je třeba dodat, že původní řízení proti obžalovanému S.

⁷¹ V opačném případě by se jednalo o porušení svobody projevu.

⁷² Nález sp. zn. II. ÚS 577/13 ze dne 23. 06. 2015, bod 32.

⁷³ Na zjednodušená sdělení v médiích odkazuje i rozsudek Nejvyššího soudu sp zn. 30 Cdo 1286/2013-I, 30 Cdo 1286/2013-II ze dne 27. 6. 2013, který tvrdí, že *„je obecně přijímanou zásadou, že u zpráv tisku se zcela rigorózně nevyžaduje bezpodmínečná přesnost užitých výrazů“*.

⁷⁴ Tamtéž, bod 42.

⁷⁵ Tamtéž, bod 45.

O. bylo skončeno na základě amnestijního rozhodnutí prezidenta republiky z 01. 01. 2013.⁷⁶

V souvislosti s předmětným nálezem Ústavního soudu je třeba zmínit, že je pro dané téma klíčový také z toho důvodu, že se v jeho rámci Ústavní soud vyjádřil i k tomu, že v současné době média produkují velké množství informací, které jsou čtenářům předkládány a které jimi současně nemohou být adekvátně vyhodnoceny. „*S tím ovšem souvisí velká moc, kterou mají média, když zveřejněním určité informace (zvláště jde-li o trestný čin), byť se posléze ukáže jako nepravdivá, mohou v poměrně krátké době kohokoliv vystavit mediálnímu tlaku či mediálnímu odsouzení, jemuž tato osoba, není-li v tomto směru sama mediálně zdatná, může jen stěží čelit. Následky pro její další osobní a společenský život přitom mohou být fatální.*“⁷⁷ Skutečnost, že se Ústavní soud vyjádřil i k velké moci médií v souvislosti s fenoménem mediální odsouzení, považují za příznačné, pokud jde o současnou mediální realitu. Je z toho možné vyvodit, že velká moc médií není vždy k užitku a právě z tohoto důvodu je třeba zabývat se tématem mediálního odsouzení, jelikož může mít dalekosáhlé důsledky.

Mezi další předpisy, které umožňují omezit svobodu projevu, patří občanský zákoník, jež ji omezuje ve smyslu výše uvedené ochrany osobnosti. Trestní řád pak omezuje tuto svobodu v souvislosti s poskytováním informací o své činnosti ze strany OČTŘ. Ten byl novelizován tzv. náhubkovým zákonem, tedy novelou trestního řádu č. 52/2009 Sb., která nabyla účinnosti 01. 04. 2009. Záměrem této novely byla ochrana zájmů poškozených v trestním řízení, ale i osob jim blízkým a osob mladších 18 let. „*Konkrétně měl zamezit publikování údajů o těchto osobách dotčených trestním řízením, a tak zabránit sekundární viktimizaci obětí trestné činnosti.*“⁷⁸ Avšak, v průběhu legislativního procesu došlo na základě komplexního pozměňovacího návrhu k rozšíření této novely, a to k dalšímu omezení poskytování informací o trestním řízení, tentokrát ve vztahu k osobě, proti které je řízení vedeno.

⁷⁶ Mafra se musí omluvit za článek o kuplířích. *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/mafra-se-musi-omluvit-za-clanek-o-kuplirich-rozhodl-soud/r~4e863c322ace11e593f4002590604f2e/>

⁷⁷ Nález sp. zn. II. ÚS 577/13 ze dne 23. 06. 2015, bod 44.

⁷⁸ HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Str. 35.

V současnosti platný trestní řád stanoví, že OČTŘ nesmí při poskytování informací veřejnosti o trestním řízení ohrožovat objasnění důležitých skutečností, které jsou podstatné pro posouzení věci, dále nesmí o osobách, které jsou účastny trestního řízení, zveřejňovat údaje, které s ním přímo nesouvisí, a současně nesmí porušovat zásadu presumpce nevinny, jak trestní řád výslovně stanoví.⁷⁹ Zákonné ustanovení je doplněno o zákaz zveřejňování informací, která by umožnila identifikaci osoby, proti které se řízení vede, ale i poškozeného, zúčastněné osoby a svědka, a to v přípravném řízení.⁸⁰ Z těchto důvodů tedy mohou OČTŘ odmítnout informovat veřejnost prostřednictvím veřejných sdělovacích prostředků o své činnosti. Odepření informací je možné i v případě, pokud by mohlo dojít k ohrožení objasnění skutečností, které jsou důležité pro posouzení dané věci, pokud údaje přímo nesouvisí s trestnou činností daných osob a opět, pokud by měla být porušena presumpce nevinny.⁸¹ Uvedené ustanovení trestního řádu se však vztahuje pouze na povinnosti OČTŘ. Jiří Herczeg k tomu dodává: „*Ostatní osoby, zejména novináři, mohou zveřejnit i jiné informace, než které policie poskytla, včetně svého komentáře. Za tento svůj názor jsou novináři plně odpovědní podle zákona tiskového či občanského, nikoliv ovšem podle trestního řádu.*“⁸² Z toho vyplývá, že novináři a celkově média můžeme řadit nejen mezi nositele svobody projevu, ale současně jsou objektem státní regulace.⁸³

Výjimku z právě uvedeného zákazu zveřejňovat informace ze strany OČTŘ tvoří takové informace, které jsou zveřejňovány za účelem dosažení účelu trestního řízení, pátrání po daných osobám, pokud to umožňuje zákon, nebo pokud je na tom veřejný zájem, avšak vždy pouze v nezbytném rozsahu.⁸⁴ Takové ustanovení však v trestním řádu nebylo od počátku. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 10/09 ze dne 24. 01. 2012 se Ústavní soud musel vypořádat s návrhem na zrušení určitých ustanovení právě zmíněné novely trestního řádu s tím, že navrhovatelé, skupina senátorů, byli přesvědčeni, že: „*médiím se, způsobem typickým pro cenzuru, ponechává pouze úzký a pro orgány činné v trestním řízení zákonným zákazem předem pozitivně vymezený prostor pro poskytování zcela obecných informací o tomto řízení, bez uvedení jakýchkoli podrobností o osobách, které jsou*

⁷⁹ Trestní řád, § 8a odst. 1.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ HENDRYCH, D. *Správní právo: obecná část*. Str. 674.

⁸² HERCZEG, J. *Meze svobody projevu*. Str. 133.

⁸³ BARTOŇ, M. *Svoboda projevu: principy, meze, garance*. Str. 68.

⁸⁴ Trestní řád, § 8d odst. 1.

předmětem trestního řízení.“⁸⁵ Avšak, řízení před Ústavním soudem ve věci zrušení napadených ustanovení bylo zastaveno, neboť došlo ke zrušení těchto ustanovení novelou trestního řádu. Média tak dostala možnost zveřejňovat některé informace (např. odposlechy), pokud na tom je veřejný zájem.

Zákon tedy upravuje jak zákaz zveřejňování informací o osobě, proti níž se řízení vede, tak i o osobě poškozeného, a to v příslušných stádiích trestního řízení. Pokud se tedy nejedná o přípravné řízení, je možné zveřejnit údaje o osobě, proti níž se řízení vede a která je starší 18 let. Ve vztahu k poškozenému je důležité upozornit na problematiku sekundární viktimizace, tedy újmy, která na poškozeného dopadá až po spáchání trestného činu. Tato újma může být výsledkem nejen dalšího jednání pachatele, ale i v důsledku působení OČTŘ a zejména sociálního prostředí, kam se zařazují i mediální zprávy. *„Oběť trestného činu je mnohdy sekundárně viktimizována a sociálně stigmatizována nešetrným způsobem medializace případu, kdy jsou uváděny detailní informace týkající se oběti, její rodiny a soukromí.*“⁸⁶ Pro média platí, že je zakázáno zveřejňovat informace, které umožňují zjištění totožnosti poškozeného, na kterém byly spáchány vyjmenované trestné činy (zejména trestné činy proti životu, zdraví nebo lidské důstojnosti, a poškozeného, který je mladší 18 let.⁸⁷ Zakázáno je současně zveřejnit pravomocný rozsudek, který souvisí s uvedenými trestnými činy nebo s věkem poškozeného, a to ve veřejných sdělovacích prostředcích s uvedením identifikačních údajů poškozeného.⁸⁸ Zveřejněním je v této souvislosti myšleno takové jednání, kdy je informace potenciálně zpřístupněna většímu počtu osob, nikoliv jednotlivci, ledaže by šlo o novináře.⁸⁹ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže dále upravuje problematiku zveřejňování informací o trestním řízení nad rámec trestního řádu⁹⁰, a to s ohledem na specifický účel tohoto zákona, tedy na zájem na opětovné socializaci mládeže do společnosti.

Navíc, svoboda projevu je ve vztahu k provozovatelům rozhlasového a televizního vysílání omezena co do obsahu vysílání. Zakázána je propagace války, podněcování

⁸⁵ Nález sp. zn. Pl. ÚS 10/09 ze dne 24. 01. 2012, bod 8.

⁸⁶ HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Str. 37.

⁸⁷ Trestní řád, § 8b odst. 2.

⁸⁸ Tamtéž, § 8b odst. 4.

⁸⁹ HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Str. 46.

⁹⁰ Trestní řád stanoví, že OČTŘ zvláště dbají na ochranu soukromí a údajů osob mladších 18 let – Trestní řád, § 8a odst. 2.

k nenávisti, nebo ohrožení fyzického, psychického nebo mravního vývoje dětí a mladistvých.⁹¹

Hovořilo se i o možnosti dopustit se trestného činu zasahování do nezávislosti soudu podle ustanovení § 335 tr. zákoníku, a to v souvislosti s apelováním ze strany novinářů na soud, jak má rozhodnout. P. Vantuch zhodnotil, že „*v jednání novináře, který napíše článek, zmiňující se o tom, jak by měl soud rozhodnout či jak by rozhodnout neměl, lze spatřovat alespoň eventuální úmysl zasáhnout do nezávislosti soudu, pokud by se nedovodil úmysl přímý.*“⁹² Tento názor byl ovšem hojně kritizován, například ze strany V. Sládečka, který naopak tvrdí, že trestný čin zasahování do nezávislosti soudu nemůže spáchat novinář, který předjímá to, jak má soud v dané věci rozhodnout.⁹³ Tento názor rovněž sdílím, neboť v opačném případě by se jednalo o nepřiměřený zásah do svobody projevu a domnívám se, že vyjádřením takového názoru nedojde k zasažení do nezávislosti soudu či soudce, neboť český právní řád zajišťuje institucionální, materiální i personální záruky, které tomu brání.

⁹¹ HENDRYCH, D. *Správní právo: obecná část*. Str. 676.

⁹² VANTUCH, P. *Informace o obviněném ve sdělovacích prostředcích a presumpce neviny*. In: *Bulletin advokacie* 5/1996. Str. 35.

⁹³ SLÁDEČEK, V. *Ještě k otázce komentářů tisku o trestních věcech*. In: *Bulletin advokacie* 3/1997. Str. 29.

3. Trestní řízení

3.1. Trestní řízení obecně

Úpravu trestního řízení nalezneme zejména v zákoně č. 141/1961 Sb., trestní řád, který se vyznačuje komplexní úpravou, a dále ve speciálním zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže a v zákoně č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Nicméně, základní zásady trestního řízení jsou stanoveny rovněž v Listině, konkrétně v její hlavě V. – „Právo na soudní a jinou právní ochranu“.

Pojem trestního řízení se odlišuje od pojmu trestního stíhání. Zatímco trestním řízením je označen celý proces, který je upraven prostřednictvím trestního řádu, tedy i úkony spočívající v zadržení podezřelé osoby nebo řízení o mimořádném opravném prostředku či o zahlazení odsouzení, trestní stíhání označuje výsek trestního řízení, který začíná sdělením obvinění a končí právní mocí rozsudku nebo jiným rozhodnutím ve věci.⁹⁴

Definici trestního řízení podává J. Jelínek, když říká, že: „*trestní řízení je zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, případně i jiných osob zúčastněných na trestním řízení, jehož úkolem je zjistit, zda byl trestný čin spáchán, a je-li tomu tak, zjistit jeho pachatele a uložit mu podle zákona trest nebo ochranné opatření, učiněné rozhodnutí vykonat, popřípadě jeho výkon zařídit, dále působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti a k výchově občanů.*“⁹⁵ Trestní řízení tedy zahrnuje široký záběr činností různých subjektů. Jedná se ve zkratce o identifikaci trestného činu, jeho pachatele a uložení trestu. Definice zmiňuje rovněž účel, ke kterému by mělo trestní řízení směřovat. To konkrétně znamená, že v sobě mísí funkci preventivní, represivní a výchovnou. Předmětem trestního řízení je však skutek, ze kterého je osoba obviněna ze strany orgánů činných v trestním řízení, a to jak zjištění skutku, rozhodnutí o něm i následně i výkon příslušného rozhodnutí.⁹⁶

Trestní řád doplňuje výše uvedenou definici trestního řízení o jeho účel, a to hned v § 1: „(1) Účelem trestního řádu je upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby

⁹⁴ ŠÁMAL, P.; GŘIVNA, T. a kol. *Trestní řád: komentář*. Str. 257.

⁹⁵ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. Str. 17.

⁹⁶ Tamtéž. Str. 23.

*trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. Řízení přitom musí působit k upevnování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti. (2) Pomáhat k dosažení účelu trestního řízení je právem a podle ustanovení tohoto zákona i povinností občanů.*⁹⁷ Literatura k problematice účelu trestního řízení dále doplňuje, že smyslem je ochrana veřejného zájmu na spravedlivém potrestání pachatele, a rovněž tzv. spravedlivý proces⁹⁸, akcentuje tedy aspekt ústavně souladného procesu a následného eventuálního potrestání pachatele před dalšími výše uvedenými složkami účelu celého řízení. Pokud se jedná o mladistvé, je trestní řízení určeno rovněž pro začlenění do společnosti i další prevenci.⁹⁹

K naplnění účelu trestního řízení, tak jak byl výše specifikován, spolupůsobí zejména orgány činné v trestním řízení, tedy soud, státní zástupce a policejní orgán.¹⁰⁰ Na druhé straně vystupuje subjekt, proti kterému se trestní řízení vede. Na tomto místě je však třeba upozornit na rozdíl mezi subjektem trestněprávního vztahu, kterým je pachatel trestného činu a jedná se o termín trestního práva hmotného, a subjektem trestněprocesního vztahu, kterým je i ten, kdo trestný čin nespáchal, ačkoliv se proti němu vede trestní řízení.¹⁰¹ S ohledem na předmět této diplomové práce se jedná o subjekt ve smyslu trestního práva procesního a je možné pod něj podřadit označení podezřelého, obviněného, obžalovaného a odsouzeného. Subjekty celého trestního řízení jsou pak zejména již výše zmíněni OČTŘ a osoba, proti níž se řízení vede, poškozený, osoba zúčastněná atd.¹⁰² Jedná totiž o „*ty činitele, kteří mají a vykonávají vlastním jménem vliv na průběh řízení, a kterým zákon dává k uskutečnění tohoto vlivu určitá procesní práva nebo ukládá určité procesní povinnosti.*“¹⁰³

Od pojmu subjektu trestního řízení se odlišuje pojem strany, který je specifikován úžeji: „*ten, proti němuž se vede trestní řízení, zúčastněná osoba a poškozený a v řízení před soudem též státní zástupce a společenský zástupce; stejné postavení jako strana má i jiná*

⁹⁷ Trestní řád, § 1.

⁹⁸ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. Str. 21-22.

⁹⁹ ZSVM, § 3.

¹⁰⁰ Trestní řád, § 12 odst. 1.

¹⁰¹ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. Str. 20.

¹⁰² Tamtéž. Str. 197.

¹⁰³ Tamtéž.

osoba, na jejíž návrh nebo žádost se řízení vede nebo která podala opravný prostředek.“¹⁰⁴ Teorie k tomu dodává, že se jedná o „subjekt oprávněný uplatňovat nebo podporovat obžalobu anebo sebe nebo jiného proti obžalobě obhajovat.“¹⁰⁵ Stranou je tedy nepochybně osoba, proti níž se trestní řízení vede. Jak jsem již naznačila, tato osoba se v závislosti na příslušných procesních stádiích trestního řízení označuje odlišnými pojmy: „Podezřelý je ten, kdo byl v souladu s ustanovením § 76 zadržen a dosud proti němu nebylo zahájeno trestní stíhání podle § 160. Dále je podezřelým osoba, proti níž je vedeno tzv. zkrácené přípravné řízení, a to od okamžiku zahájení jejího výslechu podle § 179b odst. 3, při kterém jí musí být sděleno, z čeho je tato osoba podezřelá, do okamžiku, kdy státní zástupce podá návrh na potrestání u soudu podle § 314b. Obviněný je ten, proti němuž bylo zahájeno trestní stíhání podle § 160. Obžalovaným se stává obviněný po nařízení hlavního líčení (§ 12 odst. 8). Toto označení platí i v případě nařízení hlavního líčení ve zjednodušeném řízení před samosoudcem podle § 314d, i když zákonodárce takovou osobu v tomto ustanovení označuje za obviněného.“¹⁰⁶ V této souvislosti je třeba upozornit i na skutečnost, že trestní řád zakotvuje legislativní zkratku, že „pokud z povahy věci nevyplývá něco jiného, rozumí se obviněným též obžalovaný a odsouzený.“¹⁰⁷ Osoba odsouzeného je však definována následovně: „Odsouzeným je ten, proti němuž byl vydán odsuzující rozsudek, který již nabyl právní moci (§ 12 odst. 9), nebo pravomocný trestní příkaz.“¹⁰⁸ V řízeních o mimořádných opravných prostředcích, tedy po nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku, je osoba, proti níž se vede toto řízení, zásadně označována opět jako obviněný.¹⁰⁹

Trestní řízení je systematicky členěno do pěti stádií, které na sebe navazují a dohromady tvoří souvislý celek, ačkoliv všechna stadia nejsou obligatorní. Jedná se konkrétně o přípravné řízení, předběžné projednání obžaloby, jakožto fakultativní stadium trestního řízení, hlavní líčení, opravné řízení a vykonávací řízení.¹¹⁰ V rámci přípravného řízení dochází ke sběru důkazů a vyhodnocení, zda jsou objasněny skutečnosti, že došlo k tvrzenému trestnému činu a zda bude na obviněného podána obžaloba nebo návrh na

¹⁰⁴ Trestní řád, § 12 odst. 6.

¹⁰⁵ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. Str. 145.

¹⁰⁶ Tamtéž, Str. 238.

¹⁰⁷ Trestní řád, § 12 odst. 7.

¹⁰⁸ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. Str. 239.

¹⁰⁹ ŠÁMAL, P.; GRÍVNA, T. a kol. *Trestní řád: komentář*. Str. 257.

¹¹⁰ Stadia trestního řízení. *Nejvyšší státní zastupitelství ČR* [online]. [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-řízení-v-trestních-a-netrestních-vecech/stadia-trestního-řízení>

potrestání nebo zda dojde ke sjednání dohody o vině a trestu. Nepovinné stadium předběžného projednání obžaloby spočívá v možnosti soudem zhodnotit, zda je podaná obžaloba dostatečně odůvodněná a zda tedy bude nařízeno hlavní líčení ve věci. Hlavní líčení je klíčovou fází trestního řízení, protože soud rozhoduje o vině a trestu obžalovaného. Právě v něm se naplno uplatňují zásady trestního řízení¹¹¹, kterým se věnuje následující kapitola. Účelem opravného řízení je zajistit revidovatelnost trestních rozhodnutí – rozsudků, usnesení i trestních příkazů, a to odvoláním, stížností, příp. odporem. Trestní řád zná ale i mimořádné opravné prostředky, které jsou aplikovány až po právní moci příslušného rozhodnutí. Konečně vykonávací řízení spočívá v uskutečnění obsahu daného rozhodnutí ze strany státních orgánů.

3.2. Zásady trestního řízení

Pro předmět této diplomové práce jsou stěžejní zásady, na kterých trestní právo procesní spočívá a které jsou v mnoha ohledem spjaty se sférou, kde se média a trestní řízení střetávají. Za zásady trestního řízení jsou považovány „určité právní principy, vůdčí právní ideje, jimiž je ovládáno trestní řízení.“¹¹² Jakožto vůdčí ideje plní zásady trestního řízení funkci poznávací, interpretační, aplikační, ale i normotvornou¹¹³, proto je jejich využití všestranné a v právním řádu mají své místo. Zásady jsou tedy základem nejen pro organizaci trestního řízení, ale i pokud jde o úpravu činnosti orgánů takového řízení.¹¹⁴

Zdroje zásad trestního práva procesního nalezneme na různých mezinárodních platformách. Jedná se zejména o následující dokumenty: Charta OSN (1945), Všeobecná deklarace lidských práv (1948), Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, a zejména její článek 6 (1950), Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, zejména články 9, 10 a 14 (1966), Dohoda proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (1984) nebo Úmluva o právech dítěte (1989). Na národní úrovni se jedná jednak o ustanovení Ústavy ČR, na základě kterého jsou součástí právního řádu ČR i vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, s tím, že je současně stanovena aplikační

¹¹¹ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. Str. 17.

¹¹² Tamtéž, Str. 131.

¹¹³ Tamtéž, Str. 132.

¹¹⁴ ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Str. 44.

přednost takových mezinárodních smluv.¹¹⁵ Ústavní soud svým náležením sp. zn. Pl. ÚS 36/01 doplňuje, že součástí ústavního pořádku ČR jsou i ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách¹¹⁶, tedy smlouvy, které obsahově upravují mj. i zásady trestního řízení.

Zásadními zdroji v rámci českého právního řádu je na ústavní úrovni Ústava, Listina a na úrovni zákonné je to trestní řád. Listina upravuje zásady trestního řízení zejména v hlavě V.: „*Ve svém souhrnu vytvářejí tyto zásady základ ústavního vymezení právního státu.*“¹¹⁷ Trestní řád naopak zásady koncentruje v ustanovení §2. Jedná se o dva nejobširnější zdroje zásad trestního řízení v českém právu.

Zásady trestního řízení je dle J. Jelínka možné strukturovat následovně v souladu s tradičním dělením principů: a) obecné zásady (zásada stíhání jen ze zákonných důvodů, zásada spolupráce se zájmovými sdruženími občanů, zásada zajištění práva na obhajobu); b) zásady zahájení řízení (zásada oficiality, zásada legality, zásada obžalovací); c) zásada veřejnosti; d) zásady dokazování (zásada vyhledávací, zásada bezprostřednosti a ústnosti, zásada presumpce nevin, zásada volného hodnocení důkazů); e) zásada materiální pravdy, resp. zásada náležitého zjištění skutkového stavu.¹¹⁸ Tyto zásady jsou obsaženy v příslušných ustanoveních lidskoprávních dokumentů a v jejich souhrnu je možné je považovat za náležitosti spravedlivého procesu. Tento pojem však není právně definován, a to ani na mezinárodní úrovni, naopak je stále dotvářen prostřednictvím judikatury. Právo na spravedlivý proces tedy vyplývá z dikce Listiny a dalších výše uvedených dokumentů. Je možné jej rozdělit do dvou složek – právo na přístup k soudní ochraně na straně jedné a právo na spravedlivé soudní řízení na straně druhé. To znamená, že každý se může domáhat svých práv před nezávislým orgánem, ve většině případů před soudem, a současně jsou stanoveny limity pravomocí orgánů veřejné moci, které zajišťují, aby se každému dostalo zaručených práv v průběhu tohoto procesu. Obě složky práva na spravedlivý proces jsou neoddělitelně spojeny a teprve ve svém souhrnu naplňují svůj účel.

¹¹⁵ Ústava, čl. 10.

¹¹⁶ Nález sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 06. 2002.

¹¹⁷ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. Str. 40.

¹¹⁸ Tamtéž. Str. 136.

Právo domáhat se svých práv před soudem je třeba vnímat v závislosti na typu soudu, na který se žadatel o ochranu obrací. Může se jednat o soud obecné soudní soustavy, Ústavní soud nebo například soud na úrovni evropských institucí. V této souvislosti je třeba upozornit na specifické požadavky některých soudů, které se zabývají mj. ochranou práv souvisejících s trestním řízením a které je třeba naplnit, aby byla uvedená ochrana poskytnuta. V rámci řízení o ústavní stížnosti před Ústavním soudem ČR je potřeba takovou stížnost podat do dvou měsíců od doručení rozhodnutí o posledním uplatnitelném procesním prostředku.¹¹⁹ Evropský soud pro lidská práva naopak přijme pouze takovou stížnost, která byla soudu předložena až po vyčerpání všech vnitrostátních právních prostředků a neuplynulo více než 6 měsíců od konečného rozhodnutí.¹²⁰ Ačkoliv jsou tedy na některá soudní řízení kladeny specifické požadavky, soudobý právní stát zajišťuje, aby bylo možné se svými nároky obracet na nezávislé instituce, nejčastěji soudy. Výslovně tuto možnost upravuje Listina: „Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“¹²¹ Podobně toto právo stanoví i Úmluva: „Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“¹²²

Právo na spravedlivé soudní řízení v sobě zahrnuje stěžejní principy, jejichž výčet lze nalézt v již uvedené hlavě V. Listiny a §2 trestního řádu.¹²³ Pro účely tématu této diplomové práce jsem vybrala zásady, které jsou tematicky nejbližší a jsou předmětem následujících kapitol.

3.2.1. Zásada presumpce nevinny

Zásada presumpce nevinny představuje základ trestního řízení a znamená, že není možné hledět na osobu, proti níž se řízení vede, jako na vinou, dokud nebylo soudem pravomocně o této vině rozhodnuto. Jde tedy o vyvratitelnou právní domněnku nevinny a je zárukou spravedlivého procesu, ale současně působí i na ochranu osobnosti. Presumpce

¹¹⁹ Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu ČR, § 72 odst. 3.

¹²⁰ Úmluva, čl. 35 odst. 1.

¹²¹ Listina, čl. 36 odst. 1.

¹²² Úmluva, čl. 6 odst. 1, věta první.

¹²³ Jedná se o například o zásadu zákonnosti, oficiality, volného hodnocení důkazů, ústnosti apod.

neviny je zakotvena ve Všeobecné deklaraci lidských práv, v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech, Úmluvě¹²⁴, Listině¹²⁵ i v trestním řádu¹²⁶ a rovněž v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže¹²⁷. Její kořeny však sahají hlouběji k období buržoazních revolucí, tedy až k Deklaraci práv člověka a občana z roku 1789.¹²⁸

I přesto, že jednotlivé formulace presumpce neviny jsou podobné, nalezneme rozdíl. Rozhodujícím momentem uplatnění presumpce neviny je pro Listinu i trestní řád okamžik vydání pravomocného odsuzujícího rozsudku, tedy rozsudku, proti kterému není možné podat řádný opravný prostředek. Úmluva však stanoví formulaci odlišnou: „*Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.*“¹²⁹ Tuto formulaci využívá i zákon o soudnictví ve věcech mládeže.¹³⁰ Jedná se o obecnější výraz, jehož funkci zdůvodňuje J. Jelínek následovně: „*Všeobecnější formulace Evropské úmluvy musí počítat také s právními řády, ve kterých řízení týkající se viny nekončí odsuzujícím rozsudkem, ale uznáním viny (guilty plea v systému common law).*“¹³¹ Ustanovení zakotvující presumpci neviny zavazuje primárně OČTŘ. Nicméně, uplatní se i v horizontálních právních vztazích, jak bude vzápětí doloženo. Pokud by za její porušení měl být stíhán novinář, muselo by se jít cestou trestného činu pomluvy, přestupku, nebo postihu na základě etického kodexu příslušného mediálního segmentu.

Zásada presumpce neviny se uplatní v rámci všech stadií trestního procesu¹³², zejména však ve vztahu k procesu dokazování, rozhodování OČTŘ, ale zejména v rámci zacházení s osobou, proti které se trestní řízení vede. Média by přitom měla důsledně rozlišovat jednotlivá stadia trestního řízení a informovat o celé věci komplexně, tedy i o řízení o případném opravném prostředku. V souvislosti s medializací určitých trestních

¹²⁴ Úmluva, čl. 6 odst. 1.

¹²⁵ Listina, čl. 40 odst. 2, a to v pozitivním smyslu.

¹²⁶ Trestní řád, § 2 odst. 2, a to v negativním smyslu.

¹²⁷ ZSVM, § 3 odst. 5.

¹²⁸ Prohlášení práv člověka a občana (26. 8. 1789). Katedra historie Filosofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci [online]. [cit. 2016-04-06]. Dostupné z:

<http://www.historie.upol.cz/19/prameny/prava.htm>

¹²⁹ Úmluva, čl. 6 odst. 2.

¹³⁰ ZSVM, § 3 odst. 5: V řízení podle tohoto zákona je třeba chránit osobní údaje osoby, proti níž se řízení vede, a její soukromí, aby každá taková osoba byla chráněna před škodlivými vlivy, a při dodržení zásady, že je považována za nevinnou, dokud její vina nebyla prokázána zákonným způsobem.

¹³¹ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. Str. 140.

¹³² Tamtéž. Str. 139.

řízení může docházet ke konfliktu zásady presumpce nevinoty se svobodou projevu. „Účinná ochrana práva na presumpci nevinoty před zásahy sdělovacích prostředků je jedním z velkých problémů moderní společnosti.“¹³³ V loňském roce se k této problematice Ústavní soud ČR vyjádřil následovně: „Zásada presumpce nevinoty se v horizontálních právních vztazích, tedy vztazích mezi subjekty v rovném postavení, uplatní jako jeden z ústavně aprobovaných důvodů pro omezení ústavně zaručené svobody projevu podle čl. 17 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. (...) Obecně platí, že presumpce nevinoty nebrání informování o trestním řízení nebo o okolnostech, které mohou opodstatňovat závěr o tom, že se někdo dopustil trestného činu, plynou z ní ovšem určité meze pokud jde o způsob, jakým má k takovému projevu dojít.“¹³⁴ Tyto meze však nejsou specifikovány jinak, než samotnou definicí presumpce nevinoty. Její detaily proto musíme dovozovat z praxe.

V návaznosti na presumpci nevinoty se v trestních řízeních uplatňuje *in dubio pro reo*, tedy zásada v pochybnostech ve prospěch obviněného.¹³⁵ Nesmí tedy docházet k tomu, aby vina nebyla nepochybně prokázána a přesto byla spojována s osobou, proti níž se řízení vede. Jedná se tedy o fundamentální zásadu, na základě které je obviněný považován za nevinného až do pravomocného rozhodnutí soudu o jeho vině.

Problematické však může být mezidobí mezi vyhlášením odsuzujícího rozsudku a nabytím právní moci tohoto rozsudku, kdy rovněž musí být zásada presumpce nevinoty striktně dodržována. Právě tehdy může docházet k zaměňování pojmosloví, které má z hlediska trestního práva zásadní význam, na rozdíl od vnímání laické veřejnosti. Dochází k tomu, že média v takových případech informují o tom, že daná osoba je vinna, ačkoliv se jedná o rozsudek nebo trestní příkaz nepravomocný a současně je třeba si uvědomit, že konstatace viny přísluší pouze soudu. Takové jednání, kromě toho, že je neetické, může mít závažné důsledky pro danou osobu. Jak již bylo uvedeno, otázkou zveřejňování nepravomocných rozsudků se rovněž zabýval Ústavní soud ČR v tom

¹³³ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. Str. 141.

¹³⁴ Nález sp. zn. II. ÚS 577/13 ze dne 23. 06. 2015, bod 32.

¹³⁵ JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. Str. 557; Nález sp. zn. II. ÚS 2142/11, ze dne 08. 08. 2013, bod 29.

smyslu, že i takové rozsudky mohou řešit závažné otázky veřejného zájmu, a proto není možné podpořit tezi o tom, že nepravomocné rozsudky by neměly být zveřejňovány.¹³⁶

V této souvislosti je vhodné upozornit na prostředky nápravy stavu porušení presumpce nevin, a to s ohledem na skutečnost, že tok informací v médiích je zejména jednostranný¹³⁷, a proto musí být umožněna určitá forma zpětné vazby. Vedle klasických soukromoprávních (návrh na předběžné opatření, žaloba na ochranu osobnosti, žaloba na náhradu škodu apod.) i veřejnoprávních prostředcích (přestupek, správní delikt, trestný čin, ústavní stížnost) upravují tuto problematiku i tzv. mediální zákony.

Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, stanoví, že v případě, kdy provozovatel vysílání, a to i převzatého, porušuje povinnosti stanovené tímto zákonem nebo udělenou licenci, Rada pro rozhlasové a televizní vysílání jej upozorní na porušení a stanoví lhůtu k nápravě. V případě, že k nápravě nedojde, může uložit sankci.¹³⁸ Porušením povinností podle tohoto zákona se rozumí například neposkytování objektivních a vyvážených informací, které jsou nezbytné pro svobodné vytváření názorů s tím, že hodnotící komentáře musí být vždy odlišeny od informací, které mají zpravodajský charakter.¹³⁹ Je však třeba podotknout, že novinář nezná obsah trestního spisu, aby mohl vyjadřovat závěry o vině obviněného. Jedná se o jeho osobní náhled na dané skutečnosti. Pod poskytování objektivních informací¹⁴⁰ je možné zcela jistě podřadit právě i informace, které nejsou v souladu se zákonnými definicemi souvisejícími s trestním řízením. Hlava II tohoto zákona s označením *Ochrana osob dotčených obsahem rozhlasového nebo televizního vysílání* upravuje právo na odpověď a dodatečné sdělení. Právo na odpověď spočívá v následujícím skutkovém stavu: „*Jestliže bylo v rozhlasovém nebo televizním vysílání uveřejněno sdělení obsahující skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí určité fyzické osoby anebo jména nebo dobré pověsti určité právnické osoby, má tato osoba právo požadovat na provozovateli vysílání uveřejnění odpovědi. Provozovatel vysílání je povinen na žádost*

¹³⁶ Nález sp. zn. Pl. ÚS 2/10 ze dne 30. 03. 2010, bod 39.

¹³⁷ MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. Str. 66-67.

¹³⁸ ZRTV, § 59.

¹³⁹ Tamtéž, § 31 odst. 2.

¹⁴⁰ D. McQuail spojuje objektivitu s termínem fakticity, která čtenáře seznamuje s reálným světem. In: MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. Str. 367; K povinnosti objektivitu též HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Str. 60.

*této osoby odpověď uveřejnit.*¹⁴¹ A právě presumpce nevinoty je spjata s ochranou dobré pověsti, ale i cti osoby.¹⁴² Taková osoba je tedy oprávněna žádat, aby se ke zveřejněným informacím mohla vyjádřit, a to na provozovateli rozhlasového nebo televizního vysílání. Cílem tohoto institutu je tedy možnost obhajovat se vůči mediálním informacím. Dodatečné sdělení naopak spočívá v možnosti žádat na provozovateli rozhlasového nebo televizního vysílání dodatečné zveřejnění pravomocného rozhodnutí v rámci trestního řízení nebo řízení o přestupcích a správních deliktech, pokud bylo o takovém řízení dříve informováno a osobu, proti které bylo řízení vedeno, bylo možné ztotožnit.¹⁴³ Žádost o odpověď nebo dodatečné sdělení musí být podána písemně a v příslušných lhůtách. Dotčený provozovatel je poté povinen ve stejném pořadí, vysílacím čase, na vlastní náklady odpověď či dodatečné sdělení zveřejnit, a to do 8 dnů od doručení žádosti.¹⁴⁴

Analogickou úpravu práva na odpověď obsahuje i zákon č. 46/2000 Sb., tiskový zákon: „Jestliže bylo v periodickém tisku uveřejněno sdělení obsahující skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí určité fyzické osoby, anebo jména nebo dobré pověsti určité právnické osoby, má tato osoba právo požadovat na vydavateli uveřejnění odpovědi. Vydavatel je povinen na žádost této osoby odpověď uveřejnit.“¹⁴⁵ Obdobná úprava platí i v rámci dodatečného sdělení s tím rozdílem, že povinnou osobou je vydavatel.¹⁴⁶

3.2.2. Zásada veřejnosti

Zásada veřejnosti představuje další z významných zásad trestního řízení, která prošla zásadním vývojem, a to od původního inkvizičního procesu, který se vyznačoval neveřejností.¹⁴⁷ Historie však došla k závěru, že veřejnost řízení je schopna podpořit spravedlivé rozhodování a související boj proti kabinetní justici. Zásada veřejnosti je tedy důležitá v několika směrech – jednak usměrňuje průběh trestního řízení, jelikož orgány činné v trestním řízení jsou vystaveny kontrole veřejnosti, a jednak se předpokládá, že

¹⁴¹ ZRTV, § 35 odst. 1.

¹⁴² JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. Str. 141.

¹⁴³ ZRTV, § 36 odst. 1.

¹⁴⁴ Tamtéž, § 37-38.

¹⁴⁵ Tiskový zákon, § 10.

¹⁴⁶ Tamtéž, § 11 ve spojení s § 4.

¹⁴⁷ Jednalo se o požadavek politického liberalismu poloviny 19. století. In: HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Str. 14; Veřejnost trestního řízení byla zakotvena již v ústavní listině z roku 1920.

přítomnost veřejnosti u trestního řízení bude působit výchovným způsobem na ostatní členy společnosti.¹⁴⁸ Důležitost této zásady dokresluje i skutečnost, že její porušení může být považováno za podstatnou vadu trestního řízení, což v důsledku může znamenat i zrušení rozsudku v rámci řízení odvolacího.¹⁴⁹

Zásada veřejnosti se rozpadá do dvou větví. Jedná se o právo na veřejné projednání věci, které je považováno za základní právo účastníka řízení, nikoliv soudu nebo soudce¹⁵⁰, a současně o právo na veřejné vyhlášení rozsudku.¹⁵¹ Podle jiného třídění se rozděluje obecná veřejnost, kdy soudnímu řízení může být zásadně přítomen každý, tedy i média¹⁵², a veřejnost stran, která zaručuje, že strany trestního řízení budou jednání přítomny, nebo o příslušných úkonech vyrozuměny.¹⁵³

Je třeba si však také ujasnit, v jakém smyslu a rozsahu o zásadě veřejnosti trestního řízení hovoříme. Jednání soudu totiž může probíhat ve třech formách – hlavní líčení, které je stěžejní částí celého procesu a kde se aktivně uplatňují všechny zásady s trestním řízením spojené, včetně zásady veřejnosti.¹⁵⁴ Dále se jedná o veřejné zasedání, v rámci kterého dochází k projednávání otázek, které se sice významem a povahou blíží otázkám viny a trestu¹⁵⁵, ale nejsou klíčové. A konečně třetí formou je zasedání neveřejné, kde jsou rozhodovány méně významné otázky a zásadně nedochází k provádění důkazů.¹⁵⁶ Proto je možné, aby neveřejné zasedání proběhlo rychle, bez zbytečných formalit, mezi které se řadí i jinak uznávaná zásada veřejnosti. Přítomnost veřejnosti se totiž aplikuje na hlavní líčení a veřejné zasedání v rámci trestního řízení. Naopak, neveřejné zasedání probíhá bez přítomnosti veřejnosti, stejně jako celé přípravné řízení, které je zásadně neveřejné.¹⁵⁷ V přípravném řízení dochází k přípravě podkladů pro soudní jednání, vyhledávají se a

¹⁴⁸ J. Jelínek tuto funkci zmiňuje vedle zásady veřejnosti jako součásti práva na spravedlivý proces, prostředku kontroly společnosti nad výkonem soudnictví a záruky pro obžalovaného. – In: JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. Str. 14; Kontrola řádného výkonu soudnictví byla prvotní funkce dle J. Herczega – ostatní funkce přišly až s vývojem – In: HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Str. 14.

¹⁴⁹ HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Str. 18.

¹⁵⁰ Nález sp. zn. Pl. ÚS 28/04 ze dne 08. 11. 2005, bod 12.

¹⁵¹ Ústava, čl. 96 odst. 2; Úmluva, čl. 6 odst. 1; Trestní řád, § 2 odst. 10.

¹⁵² Média představují tzv. mediální veřejnost jako protipól veřejnosti, která je přímo přítomna v soudní síni. In: HERCZEG, Jiří. *Média a trestní řízení*. Str. 29.

¹⁵³ HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Str. 13.

¹⁵⁴ Trestní řád, § 199.

¹⁵⁵ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. Str. 608.

¹⁵⁶ Tamtéž. Str. 608.

¹⁵⁷ HERCZEG, J. *Meze svobody projevu*. Str. 14; V určitých případech je možné, aby byla z důvodu úniku informací ze spisu založena odpovědnost státu, jehož orgány nepřijala taková opatření, aby úniku zabránily. In: REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Str. 179.

zajišťují se důkazy. Veřejnost není oprávněna nahlížet do vyšetřovacího spisu.¹⁵⁸ Ne vždy je však reálné zajistit neveřejnost takového spisu. Například v politicky známé kauze D. Ratha byly vyneseny a zveřejněny informace i z této fáze trestního řízení. Neveřejnost tohoto řízení je tedy odůvodněna okolností, že informování o této fázi trestního řízení není nezbytné, neboť dochází teprve k prošetřování oprávněnosti stíhání a zveřejňování informací by v tomto okamžiku nemělo významný smysl, naopak by mohlo mařit práci OČTŘ.

Ze zásady veřejnosti existují výjimky spočívající v již zmíněném neveřejném zasedání, dále ve vazebním zasedání, v rámci řízení o trestním příkazu¹⁵⁹ a v případě důvodů pro vyloučení veřejnosti, kterými se budu zabývat podrobněji.

Možnost omezení veřejnosti vyplývá z čl. 38 odst. 2 LZPS i z čl. 6 odst. 1 Úmluvy s tím, že rozsudek musí být vždy vyhlášen veřejně a omezení musí být stanoveno na základě zákona. Tímto zákonem je trestní řád, který sice stanoví, že hlavní líčení se koná zásadně veřejně a s vědomím, „*aby občanům byla poskytnuta v nejširší míře příležitost sledovat projednávání věci soudem (...)*“¹⁶⁰, avšak umožňuje, aby byla veřejnost vyloučena „*jestliže by veřejné projednání věci ohrozilo utajované informace chráněné zvláštním zákonem, mravnost nebo nerušený průběh jednání, anebo bezpečnost nebo jiný důležitý zájem svědků.*“¹⁶¹ Zvláštním zákonem je zde zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. Nad rámec této obecné klauzule může soud nepřipustit účast nezletilých a osob, které by mohly narušit důstojnost hlavního líčení.¹⁶² Úmluva v čl. 6 odst. 1 stanoví, že veřejnost může být vyloučena v zájmu mravnosti, veřejného pořádku, národní bezpečnosti, dále v případě, že to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků, nebo pokud by byla veřejnost na újmu zájmům spravedlnosti. Jak podotýká J. Herczeg, „*Úmluva tedy nad rámec trestního řádu stanoví další důvod vyloučení veřejnosti a to ochrana soukromého života účastníků (např. dospělého obžalovaného).* Vzhledem k tomu, že

¹⁵⁸ MUSIL, J.; KRATOCHVÍL, V.; ŠÁMAL, P. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. Str. 541.

¹⁵⁹ JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. Str. 559.

¹⁶⁰ Trestní řád, § 199 odst. 2.

¹⁶¹ Tamtéž, § 200 odst. 1.

¹⁶² Tamtéž, § 201 odst. 1.

*Úmluva je součástí českého právního řádu s aplikační předností před trestním řádem, je možno se tohoto důvodu pro vyloučení veřejnosti dovolat přímo (čl. 10 Ústavy).*¹⁶³

Soud může rovněž učinit opatření proti přeplňování soudní síně.¹⁶⁴ Ačkoliv je zásada veřejnosti zaručena, je možné s ohledem na prostorové možnosti dané soudní síně, veřejnost omezit. Možností ovšem je, aby bylo soudní jednání v případech, kde se dá očekávat zvýšený zájem veřejnosti, nařízeno do prostornější soudní síně. Pokud by však opravdu mělo dojít k omezení veřejnosti, přístup k jednání je možné upravit prostřednictvím lístků.¹⁶⁵ Příkladem, kdy došlo k omezení veřejnosti hlavního líčení z důvodu kapacity soudní síně, může být kauza z ledna roku 2016, v rámci které Obvodní soud pro Prahu 1 projednával žalobu právníka M. Kincla na M. Semelovou, poslankyni za KSČM. Jelikož se jednalo o politicky zajímavé téma, kdy se žalobce domáhal omluvy za výroky M. Semelové mj. o procesu s Miladou Horákovou, z řad veřejnosti muselo být několik desítek osob vykázáno, jelikož pro ně v soudních lavicích nebylo místo.¹⁶⁶

Zvláštní úprava platí i pro mladistvé na základě speciální úpravy v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, a sice, že hlavní líčení a veřejné zasedání se koná neveřejně, pokud mladistvý nenavrhne opak. Rozsudek se však vyhláší vždy veřejně s tím, že pravomocný rozsudek je možné uveřejnit ve sdělovacích prostředcích, avšak bez uvedení jména mladistvého a současně při dodržení přiměřené ochrany před nežádoucími účinky takového uveřejnění.¹⁶⁷ Podobně, ve věcech ukládání opatření dítěti, které je mladší patnácti let, se koná jednání s vyloučením veřejnosti, pokud soud nerozhodne jinak.¹⁶⁸

3.3. Interakce mezi médii a trestním řízením

V předchozích kapitolách byly uvedeny specifikace jednotlivých mediálních i právních institutů, které teprve ve vzájemné kolizi představují problematiku, jež tvoří předmět této práce. Média ve vztahu k trestnímu řízení vystupují jako subjekty, které mají právo o

¹⁶³ HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Str. 17.

¹⁶⁴ Trestní řád, § 201 odst. 1.

¹⁶⁵ HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Str. 19.

¹⁶⁶ Semelová se za výroky o Horákové omlouvat nemusí. Alespoň ale víme, co si myslí, řekl soud. *Ihned.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: http://domaci.ihned.cz/c1-65061780-marta-semelova-se-za-vyroky-o-horakove-omlouvav-nemusi-soud-zalobu-zamit?utm_source=mediafed&utm_medium=rss&utm_campaign=mediafed

¹⁶⁷ ZSVM, § 54 odst. 1, 3; Výchovné působení a důraz na prospěch a zájmy mladistvého potvrdil i ÚS v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 28/04 ze dne 08. 11. 2005, body 12-13.

¹⁶⁸ ZSVM, § 92 odst. 2.

takových skutečnost podávat informace veřejnosti a činit je tedy veřejně známými. Právě probíhající trestní řízení jsou často předmětem zpravodajství, neboť s sebou nesou rys aktuálnosti i zajímavosti pro čtenáře či diváky, tedy tzv. human interest stories, a to zejména pokud jde o společensky více nebezpečné trestné činy, jakými jsou trestné činy proti životu a zdraví nebo trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, a informování o nich může být považováno za veřejný zájem. Avšak způsob, jakým k takovému předávání informací dochází, může vyvolávat problémy. Jak již bylo uvedeno, média mají v současnosti dalekosáhlý vliv a ovlivňuje i způsob nahlížení na občanů na právo a soudní řízení. Právě z toho důvodu je nutné zabývat se mediálními obsahy a s nimi souvisejícími prejudičními stanovisky, aby nedocházelo k manipulaci s veřejným míněním. To má totiž zásadní význam pro život osob, jež jsou předmětem takových mediálních obsahů. V této souvislosti se vyjádřil J. Herczeg i k vlivu na soudce: *„pokud média – ať již v touze po senzaci, z hospodářských nebo politických důvodů – povedou proti obviněnému mediální kampaň, může to mít za následek, že veřejné mínění bude požadovat odsouzení a také soudci se tlaku takového veřejného mínění nemohou vyhnout a ztratí svoji nestrannost.“*¹⁶⁹ S uvedeným komentářem si dovoluji nesouhlasit, neboť nelze vázat nezávislost soudců na skutečnost, že je proti obviněnému vedena mediální kampaň. Takové kampaně nejsou ničím výjimečným a právě soudce by měl být zárukou toho, že těmto tlakům nepodlehne. Tomu odpovídá i proces výběru soudců a související testování. Samozřejmě, lidský prvek ovlivnit nelze a jistá šance na ovlivnění soudce sice vždy existuje, nicméně bych se vyvarovala paušalizace, že právě soudci by v důsledku takové kampaně mohli ztratit svou nestrannost a že by mohlo dojít k narušení spravedlnosti trestního řízení.

Média však mohou ve vztahu k trestnímu řízení vystupovat i v opačné roli, tedy v roli, kdy média mohou trestnímu řízení napomoci. Takovým případem je situace, kdy se OČTŘ na média obrací s žádostí o pomoc ve věci vyhledání potenciálního pachatele trestného činu či svědka. Podobně tomu je i v případě, kdy samotné referování ze strany médií o dané trestní kauze je pro osobu, proti níž se řízení vede, již samo o sobě formou trestu. V těchto případech je pro OČTŘ spolupráce s médii výhodná, avšak v praxi se setkáváme častěji se situacemi, kdy média informují o trestních kauzách ze své vlastní iniciativy.

¹⁶⁹ HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Str. 173.

Způsob, jakým média o trestních kauzách informují, závisí z podstatné části na zdrojích, ze kterých média vycházejí. Působení médií v řízení před soudem je regulováno v rámci práva veřejnosti být přítomen takovému jednání. V souvislosti s řízením před soudem zákon stanoví, že řízení je ústní a veřejné, rozsudky se vyhlašují jménem republiky a rovněž veřejně. Pro média je ale významné zejména ustanovení o pořizování záznamů v rámci soudního jednání: „*uskutečňovat obrazové nebo zvukové přenosy a pořizovat obrazové záznamy v průběhu soudního jednání lze jen s předchozím souhlasem předsedy senátu nebo samosoudce. S vědomím předsedy senátu nebo samosoudce lze pořizovat zvukové záznamy; kdyby způsob jejich provádění mohl narušit průběh nebo důstojnost jednání, může předseda senátu nebo samosoudce jejich pořizování zakázat.*“¹⁷⁰ Ovšem, jak již bylo uvedeno v souvislosti s tzv. náhubkovým zákonem, je zakázáno, aby byly v určitých případech zveřejňovány obrazové snímky, obrazové či zvukové záznamy a další obdobné informace o průběhu jednání před soudem, které by umožnily identifikaci osob, jejichž totožnost se nezveřejňuje. Pořízené záznamy a přenosy proto musí být vždy použity v souladu se zákonem, tedy zejména se zásadou presumpce nevinny a ochrany osobnosti.

Z výše uvedeného ustanovení zákona o soudech a soudcích vyplývá, že se rozlišují tři formy pořizování informací ze soudního jednání: „*a) obrazové nebo zvukové přenosy (přímý přenos formou rozhlasového nebo televizního vysílání, internet), obrazové záznamy (fotografie, videokazeta nebo film), kde je povolovací režim; b) zvukové záznamy (nahrávka soudního jednání formou vnímatelnou zvukem), kde je ohlašovací povinnost; c) písemné poznámky, kresby, či stenografický záznam, kde je režim volný.*“¹⁷¹ Nicméně, z volného režimu existuje výjimka, kterou stanoví trestní řád v § 201: „*Byla-li veřejnost vyloučena pro ohrožení utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem, upozorní předseda senátu přítomné na trestní následky toho, kdyby nepovolaným osobám vyjevili informace, o nichž se při jednání dovědí; může též zakázat, aby si přítomní činili písemné poznámky.*“ V souvislosti se zmíněnými zvukovými záznamy je vhodné upozornit na skutečnost, že podle zákona o soudech a soudcích bylo možné pořizovat takové záznamy neomezeně. Ohlašovací povinnost znamená, že postačí, aby soudci bylo oznámeno, že ke zvukovému záznamu dojde. Pokud jde o povolovací režim, se kterým se setkáváme v

¹⁷⁰ ZSS, §6 odst. 3.

¹⁷¹ HERCZEG, Jiří. *Média a trestní řízení*. Str. 30.

souvislosti s přímými přenosy, vždy naopak záleží na úvaze daného předsedy senátu nebo samosoudce. Na jeho úvaze záleží i možné omezení mediální veřejnosti, avšak musí být odůvodněno sledovaným účelem, například osobnostními právy, musí být přiměřené a nezbytné. Tímto se zabraňuje svévoli soudce ve věci omezení mediální veřejnosti. Jelikož musí být jeho rozhodnutí odůvodněno, je rovněž vždy přezkoumatelné. Zajímavostí jsou některé zahraniční úpravy, které uplatňují na uvedené přenosy a záznamy větší restriktce. V Rakousku platí zákaz uskutečňovat rozhlasové a televizní přenosy, záznamy i fotografické záznamy z jednání soudu a podobně v Německu platí absolutní zákaz pořizovat obrazové i zvukové záznamy v rámci jednání soudu.¹⁷²

I přesto, že média mají široké možnosti, jak se dostat k informacích z probíhajících trestních řízení, záleží i na daném soudci, jak se ke konkrétní trestní věci vyjadřuje. Je možné předpokládat, že pokud soudce ve svých vyjádřeních používá přísně právní termíny, které jsou ovšem v běžném životě vykládány v nepřesném smyslu, média převezmou obsah takových vyjádření nepřesně, aniž by tím sledovali nečestný zájem. Záleží tedy i na daném soudci, jak se vypořádá s konstatací viny a odůvodněním svého rozhodnutí.

Výše uvedená specifika trestního řízení spolu se základními zásadami, které jej ovládají, narážejí v mnoha ohledech na práci médií, jejichž zájmem je zejména poskytovat včasné informace o takových řízeních veřejnosti a veřejnost má naopak právo takové informace přijímat.¹⁷³ S ohledem na zmíněné etické kodexy a příslušná ustanovení tzv. mediálních zákonů je úkolem médií poskytovat pravdivé a nezkreslené informace o trestních řízeních. Jelikož se ale často jedná o složité případy, s ohledem na důraz na rychlost může neprodlené informování veřejnosti o těchto kauzách vyznít zkresleně, aniž by to bylo záměrem osob činných v médiích.¹⁷⁴ Existuje však i názor, že pod novinářskou svobodu je možné zařadit i jistou míru přehánění a provokace.¹⁷⁵ To však neznamená, že by tato svoboda neměla meze. Požadavek na nestranná stanoviska ohledně výsledku trestního

¹⁷² HERCZEG, Jiří. *Média a trestní řízení*. Str. 209-210, 228.

¹⁷³ Přičemž platí, že konečnou podobu mediovaných obsahů určují roviny individuální, mediálních rutin, organizační (zisk), mimomediální (legislativa) a ideologická. In: JIRÁK, J.: *Média a společnost. Stručný úvod do studia médií a komunikace*. Str. 129-30.

¹⁷⁴ Novinářům ale nelze vytknout zveřejnění článku o věci, která souvisí s veřejným zájmem ihned poté, co dostanou relevantní podklady. In: HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Str. 157-158.

¹⁷⁵ HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Str. 59.

řízení ve svých judikátech často zdůrazňuje i Ústavní soud ČR.¹⁷⁶ Je však nutné zopakovat, že informování ze strany médií je nutno posuzovat ve své celistvosti. Důležité je celkové vyznění kontextu dané trestněprávní kauzy. Nástroji hodnocení kontextu je výběr zprávy, její zařazení, zpracování, volba výrazových prostředků, pojmenování (kdy zřetelný rozdíl mezi právními a vágními pojmy svědčí o odbornosti daného novináře) a konstrukce výkladu. Způsob prezentace textu pak může vést k výběru jednoho z nabízených významů.¹⁷⁷ Není proto možné orientovat se pouze podle použitých pojmů, pokud celá tisková nebo televizní zpráva vyznívá způsobem přiměřeným právním skutečností, a to i přesto, že prezentovány bývají pouze výseče skutečností. Současně není možné médiím upřít možnost kriticky se vyjadřovat k takovým kauzám, ovšem v mezích, které jsou dány právě zásadami trestního řízení. Avšak, je ospravedlnitelný odlišný přístup médií z hlediska informování o osobě, proti níž se řízení vede, pokud takový přístup vyplývá z kontextu dané kauzy. V případě, že je taková osoba přímo přistižena při činu, za který je souzena, nebo pokud se k takovému činu dozná, je pochopitelné, že média volí odlišné způsoby vyjadřování než například u osob, na které je pouze podáno trestní oznámení. Je ale nutné si uvědomit, že i v těchto případech náleží rozhodnutí o vině výlučně soudu.

V mediální praxi se však často setkáváme s fenoménem mediálních zkratk, které uvedená prejudiční stanoviska zkreslují. Mediální zkratky jsou konstrukcí, která poskytuje zastřešující a zobecňující pojem pro pojmenování určitého společenského jevu. Ačkoliv taková konstrukce ulehčuje práci mnohým subjektům, může být nepřesná, z čehož vznikají problémy související s formalizovanými odvětvími, kde je přesnost pojmenování vyžadována, ať už se jedná o medicínu nebo právě právní vědu. Nedodržení přesného označení, čehož se dopouštějí mediální subjekty, jež nejsou přirozeně odborníky na danou oblast, s sebou může nést závažné důsledky, jak již bylo výše nastíněno. Nebezpečí mediálních zkratk tedy tkví ve zjednodušování, které je zkratkám vlastní. Záleží však vždy na míře, v jaké jsou užívány, a na konkrétním věcném kontextu a celkovém uchopení dané problematiky.

¹⁷⁶ Například náleží sp. zn. II. ÚS 577/13 ze dne 23. 06. 2015, bod 34: „*Informování veřejnosti o trestním řízení, jakož i na něj navazující veřejná diskuse, nesmí být vedeny v tom smyslu, že otázka viny je předem rozhodnuta.*“

¹⁷⁷ Náleží sp. zn. II. ÚS 577/13 ze dne 23. 06. 2015, bod 34; BURTON, G.; JIRÁK, J.: *Úvod do studia médií*. Str. 252-254, 283.

Informovanost veřejnosti je však potřebná, jak se vyjádřil i ESLP v rozhodnutí ze dne 15. 7. 1977, sp. zn. 4/1977/22/35, ve věci *Sunday Times v. Spojené království*. Ten judikoval, že „*justice stejně jako tisk slouží zájmům veřejnosti a nemůže řádně fungovat bez spolupráce informované veřejnosti. Je obecně uznáváno, že soudy nemohou působit ve vakuu. I když pouze jim přísluší rozhodovat spory, neznamená to, že by tyto spory nemohly být předtím diskutovány jinde, ve specializovaných časopisech, v denním tisku či prostě ve veřejnosti.*“¹⁷⁸ Tento téměř již čtyřicet let starý názor ESLP vyjadřuje, že je běžné, aby média informovala o věcech, které jsou rozhodovány soudem. Je však nesporné, že za uvedenou dobu média prošla vývojem, a to zejména s ohledem na rozvoj informačních technologií, které dovolují téměř neprodlené informování o skutečnostech důležitých pro daná řízení, proto je otázkou, zda uvedený názor ob stojí i v současnosti. Nutno dodat, že i v roce výše uvedeného rozhodnutí ESLP zdůraznil, že masová média nesmějí překračovat jisté meze související s řádným chodem justice.¹⁷⁹ Důležitost veřejné diskuse v rámci veřejných otázek deklaroval ve svém nálezu i Ústavní soud ČR.¹⁸⁰

Přímo k předmětné problematice se vyjádřila i Rada Evropy, když v roce 2003 vydala osmnáct zásad poskytování informací o trestním řízení v médiích.¹⁸¹ Jedná se o doporučující materiál, přesto je vhodné se seznámit s některými jeho zásadami. Obsahově jde o materiál, který novinářům zaručuje právo na svobodné informování veřejnosti, ovšem s dodržením některých zásad. Těmi jsou presumpce neviny, přesnost informací, tedy poskytování pouze ověřených informací. Dále stanoví, že OČTŘ mají poskytovat informace všem novinářům a pokud nebude ohroženo trestní řízení, k poskytování informací má docházet pravidelně. Zásady hovoří rovněž o možnosti domáhat se opravy a práva na odpověď ve sdělovacích prostředcích. Jak bylo prokázáno, tyto požadavky česká právní úprava splňuje. Zásady jsou vhodně doplněny o bod předcházení vlivu předpojatých úsudků, tedy neposkytování a nezveřejňování informací, které by mohly ohrozit právo na spravedlivý proces. Pokud jde o přístup k jednání soudu, novináři by neměli být omezováni žádnou akreditací a mělo by s nimi být zacházeno stejně jako s další veřejností. Mimo to, by mělo být pro novináře vyhrazeno v soudních síních

¹⁷⁸ HERCZEG, J. *Meze svobody projevu*. Str. 127.

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ Nález sp. zn. Pl. ÚS 2/10 ze dne 30. 03. 2010, bod 39.

¹⁸¹ Zásady poskytování informací o trestním řízení v médiích. In: Council of Europe. 848 Meeting, 10 July 2003 [online]. [citováno 31. 03. 2016]. URL:<<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=42101>>.

dostatečné místo. Pokud jde o záznamy z jednání, je ponecháno na zákonu nebo justičních orgánech, zda pořizování mediálních záznamů povolí. Novinářům má být dále umožněno zveřejňovat rozsudky veřejnosti a stýkat se s osobami, které dané rozsudky vykonávají, pokud to není na újmu řádného výkonu spravedlnosti. V neposlední řadě zásady upravují i zpravodajství po vykonání rozsudku. S ohledem na resocializaci odsouzeného by nemělo v souladu s právem na ochranu soukromí docházet k zveřejňování totožnosti takových osob, pokud k tomu sami nedají souhlas. I tato zásada by měla být v rámci ČR dodržována. V podobném duchu se k ní vyjádřil i J. Herczeg v souvislosti s tvrzením, že vždy není přípustné identifikovat pachatele trestného činu: *„ústavně chráněné právo na ochranu osobnosti nedovoluje tisku překročit rámeček aktuálního zpravodajství a časově neomezeně (např. formou dokumentu o dřívějším trestním řízení) se zabývat osobou pachatele a jeho privátní sférou.“*¹⁸² Pokud by tedy média informovala o pachateli trestného činu po výkonu jeho trestu, mohlo by se jednat o zásah do osobnostních práv takové osoby, což by v důsledku mohlo znamenat znemožnění resocializace. Média tedy nejsou oprávněna informovat o takových skutečnostech bez časového omezení. Vždy musí posoudit, zda je zveřejňovaná informace schopna zasáhnout do osobnostních práv takové osoby.

Domnívám se, že většinu právě uvedených zásad právní řád České republiky splňuje. Jinou otázkou je však praktické naplňování těchto požadavků, kterým se budu věnovat v rámci následující kapitoly, jež se zabývá příklady z české mediální praxe.

¹⁸² HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Str. 91-92.

4. Způsob informování médií o trestních řízeních na podkladu konkrétních případů (rešerše současných médií)

4.1. Metodika

Předtím, než se dostanu k samotnému výzkumu, je třeba představit jeho metodiku spočívající v prezentaci tématu, metod výzkumu, vzorku, se kterým jsem v rámci výzkumu pracovala, a výzkumnou otázku.

4.1.1. Téma výzkumu

Na mediálních obsazích se zaměřuji články vycházející na internetových zpravodajských portálech, které se věnují průběhu trestních řízení se zaměřením na vyhledání těch článků, které nedodržují princip presumpce nevinny zajištěný Listinou i Trestním řádem.

4.1.2. Metoda práce a její definice

Konkrétně se v rámci navrženého výzkumu jedná o obsahovou analýzu vzorku, jak je definován níže. Základní princip obsahové analýzy pak spočívá ve vymezení reprezentativního vzorku mediovaných sdělení (v mém případě jde o specificky zaměřené články publikované na internetových zpravodajských serverech), pojmenování jejich jednotlivých prvků a jejich následné posouzení.¹⁸³

Obsahová analýza proto může spočívat v metodě kvalitativní i kvantitativní. Pokud jde o metodu práce v rámci předloženého výzkumu, vycházím z kvalitativního výzkumu. Tím se rozumí jakýkoliv výzkum, který nepracuje se statistickými procedurami nebo jinými způsoby kvantifikace, aby dosáhl zamýšlených výsledků.¹⁸⁴ Vymezuje se tedy proti výzkumu kvantitativnímu. Můžeme identifikovat tři hlavní složky kvalitativního výzkumu – jednak jsou potřeba zdroje výzkumu, dále se musí postupovat dle

¹⁸³ BURTON, G.; JIRÁK, J.: *Úvod do studia médií*. Str. 33.

¹⁸⁴ STRAUSS, A. L.; CORBIN, J. M. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Str. 10.

analytických či interpretačních postupů, které obsahují zvláštní techniky konceptualizace údajů, a výsledkem takového výzkumu jsou písemné nebo ústní výzkumné zprávy.¹⁸⁵

V této souvislosti je rovněž nutné rozlišit, že v oblasti mediálních studií se setkáváme jednak s metodami analýzy médií na straně jedné a metodami výzkumu médií na straně druhé.¹⁸⁶ Do skupiny metod analýzy médií je pak možné zařadit analýzu sémiotickou.¹⁸⁷ Ta je pro svou vhodnost využívána pro výzkum významů obsahů mediálních sdělení.¹⁸⁸ V případě mého výzkumu pak jde o zkoumání lingvistických sdělení. Cílem je odkrýt význam jednotlivých sdělení, tedy, jaký význam má používání určitých termínů při informování veřejnosti o trestních řízeních. Konkrétně se jedná o odkrýt významu pojmů jako například obviněný, odsouzený, vrah apod. v souvislostech daného případu. Cílem je proto vyložit daný text s ohledem na okolnosti historické, kulturní či politické, neboť žurnalista a čtenář nemusí vnímat význam textu stejně.¹⁸⁹ Sémiotická analýza tedy „analyzuje tak prvky, ze kterých je sdělení (novinová zpráva, rozhlasová či TV reportáž) složeno, a pomáhá odpovědět na otázku, jaký význam mohou mít tyto prvky – a potažmo celé mediální texty – nejen na úrovni jejich explicitního (zjevného) zpracování, ale zejména na skryté rovině symbolické.“¹⁹⁰ V této souvislosti pracuje teorie s pojmy denotace označující první význam, který je znakům přisuzován, a konotace, který je naopak spojen s asociačními a kvalitativními významy.¹⁹¹

4.1.3. Vzorek, zdůvodnění a popis materiálu

Rozsah analyzovaných mediálních výstupů se týká článků publikovaných na internetových zpravodajských serverech. Toto médium je vybráno záměrně proto, aby bylo možné efektivně vyhledávat relevantní články zaměřující se na problematiku trestního řízení, což elektronické zdroje umožňují flexibilněji než média tištěná. Pokud jde o konkrétní internetové zpravodajské servery, které ke své práci využívám, rozhodla

¹⁸⁵ STRAUSS, A. L.; CORBIN, J. M. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Str. 12.; J. Jiráček a G. Burton hovoří o tzv. kódování. In: BURTON, G.; JIRÁK, J.: *Úvod do studia médií*. Str. 34.

¹⁸⁶ STRAUSS, A. L.; CORBIN, J. M. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Str. 31.

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ TRAMPOTA, T.; VOJTĚCHOVSKÁ, M. *Metody výzkumu médií*. Str. 117.

¹⁸⁹ Tamtéž. Str. 119-120.

¹⁹⁰ Tamtéž. Str. 118.

¹⁹¹ Tamtéž. Str. 126.

jsem se využít dva druhy – seriózní i bulvární média, neboť až kombinace obou těchto zpravodajských druhů dovoluje nahlížet na zkoumanou problematiku komplexně. Pro účely své práce jsem vybrala tyto servery: ceskatelevize.cz, idnes.cz, tn.cz, blesk.cz. Do výběru jsem zařadila i jeden veřejnoprávní zdroj a zdroj, který je proslulý bulvarizací témat. Časové období, které je zkoumáno, se týká roku 2015, z něhož jsou vybrány hojně medializované trestní kauzy. Jedná se tedy o relativně nedávnou dobu, která umožní věnovat se aktuálním trestním kauzám.

4.1.4. Hypotéza a výzkumná otázka

Předestřený výzkum vychází z předpokladu, že v rámci informování médií o trestních řízeních dochází ke zkratkovitému sdělování relevantních skutečností veřejnosti, v důsledku čehož dochází k deformaci veřejného mínění. Proto výzkumná otázka zní následovně: *„Je pravda, že vybraná média informují zkresleně o probíhajících trestních řízeních a porušují tak princip presumpce nevinny?“*

Základní metodou zpracování údajů pro zamýšlenou diplomovou práci je zejména analýza relevantních právních předpisů a publikovaných soudních rozhodnutí a nálezů Ústavního soudu ČR. Akcent je kladen na nálezy Ústavního soudu ČR, které plní sjednocující funkci v českém právním řádu a jejichž odůvodnění pravidelně obsahují zásadní názory na dané téma, což se může odrazit v následné aplikační a normotvorné praxi. Dále využívám interpretaci zákonných ustanovení, které mají mediální přesah a ustanovení etických kodexů jednotlivých profesních společenství, jež je možné k tomuto tématu využít. V této části diplomové práce však využívám sběr dat a jejich následnou analýzu. Výsledky analýzy jsou subsumovány pod uvedenou hypotézu pro ověření její platnosti.

4.2. Konkrétní kauzy

Pro účely praktické části této diplomové práce jsem zvolila tři trestní kauzy, které jsou aktuální a které v médiích vyvolávaly v roce 2015 rozsáhlé diskuse. Za účelem dosažení relevantních výsledků byly vybrány články, které pocházejí z podobného časového

období demonstrující, pokud možno, obdobné skutečnosti. Jedná se o kauzu Věry Marešové, Lukáše Nečesaného a Pavla Koblížka.

4.2.1. Kauza Věra Marešová

V případě trestního řízení proti zdravotní sestře Věře Marešové šlo o obvinění paní Věry Marešové z šestinásobné vraždy. K vraždám došlo v rumburské nemocnici na jednotce intenzivní péče, a to od roku 2010 do června roku 2014. V souvislosti s tímto obviněním byla zdravotní sestra Věra Marešová vzata do vazby, ze které byla v prosinci roku 2015 propuštěna a v lednu 2016 byla obvinění soudem zproštěna. Rozhodnutí však není pravomocné, neboť státní zástupce se proti němu odvolal a trestní řízení bude tedy pokračovat.

Ceskatelevize.cz

Ve zpravodajství České televize byl v prosinci 2015 zveřejněn článek s titulkem *Zdravotní sestru z Rumburku obžalovanou z vražd pustili z vazby*.¹⁹² V tomto článku bylo uvedeno, že soud propustil Věru Marešovou, která byla obžalována z vražd šesti pacientů v rumburské nemocnici, z vazby. Dále bylo řečeno, že *podle obžaloby zabíjela draslíkem*. Ačkoliv použití expresivního označení *zabíjet* evokuje, že k vraždám došlo, důležité je slovní spojení *podle obžaloby*, díky kterému je zřejmé, že to je pouze domněnka obžaloby. Vzápětí však článek uvádí, že *nejmladší oběti bylo 35 let, nejstarší 85 let*. Právě užití pojmu *oběť* opět evokuje, že se v daném případě mělo jednat o násilný trestný čin, nikoliv že dotčení pacienti zemřeli v důsledku svého dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Uvedené pojmy jsou tedy podle mého názoru použity nevhodně, nicméně, z celkového kontextu předloženého článku vyplývá, že se jedná v této fázi řízení o názor obžaloby a otázka viny doposud rozhodnuta nebyla. Tomu přisvědčuje i dovětek, že *Marešová u soudu odmítla, že by někoho zabila nebo mu pomohla zemřít* a že hlavní líčení bude pokračovat v lednu roku 2016.

¹⁹² Zdravotní sestru z Rumburku obžalovanou z vražd pustili z vazby. *Ceskatelevize.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1640911-zdravotni-sestru-z-rumburku-obzalovanou-z-vrazd-pustili-z-vazby>

Česká televize informovala i o zprošťujícím rozsudku soudu z 21. ledna 2016.¹⁹³ V něm nedošlo ke zveřejnění žádných zkreslujících informací. Tvzení o tom, že *Marešová pacienty zabíjela a že byla viděna s podezřelou injekční stříkačkou* jsou uvozena slovními spojeními *posle obžaloby a státní zástupce trval v závěrečné řeči na tom (...)*. V tomto případě již tedy k žádným nežádoucím zkreslením sdělované zprávy nedošlo.

Idnes.cz

Článek na serveru idnes.cz ze dne 3. prosince 2015 nese titulek *Není nebezpečná, řekl psychiatr o sestře z Rumburku obžalované z vražd*.¹⁹⁴ V něm je například řečeno, že *Ústecký krajský soud ve čtvrtek pokračoval v projednávání případů bývalé zdravotní sestry Věry Marešové obžalované z vražd šesti pacientů nemocnice v Rumburku, nebo že podle žalobce si Marešová vraždami chtěla ulehčit práci*. Jde tedy o korektní poskytování informací, které nepůsobí zavádějícím dojmem. To potvrzuje i následující tvrzení, které pracuje i s názorem obhajoby: *Marešová podle obžaloby pacienty ve věku od 35 let do 85 let zabíjela od roku 2010 do loňského června podáním vysoké dávky draslíku do žíly místo přes infuzi. Jako příčinu smrti to zmiňuje i zdravotnický posudek obžaloby. Oponentní analýza, kterou si nechala zpracovat obhajoba, ale hovoří o očekávaných úmrtích, která odpovídala vážným zdravotním stavům pacientů*.

TN.cz

Server tn.cz rovněž 3. prosince 2015 zveřejnil článek na toto téma, a to s názvem *Rozsudek nad sestrou z Nymburka by mohl padnout na konci ledna!*¹⁹⁵ Tento článek dle mého názoru vhodně komentuje skutečnosti související s trestním řízením, když hovoří například o následujícím: *U krajského soudu v Ústí nad Labem pokračovalo hlavní líčení se zdravotní sestrou obžalovanou ze zabití šesti pacientů v rumburské nemocnici. Zabíjet měla podle obžaloby vpíchnutím silné dávky draslíku. (...) Hlavní líčení, ve kterém ji*

¹⁹³ Soud osvobodil sestru obviněnou z vražd pacientů v Rumburku. *Ceskatelevize.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1665517-soud-osvobodil-sestru-obvinenou-z-vrazd-pacientu-v-rumburku>

¹⁹⁴ Není nebezpečná, řekl psychiatr o sestře z Rumburku obžalované z vražd. *Idnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: http://usti.idnes.cz/soud-sestra-z-rumburku-vera-maresova-vrazdy-pacientu-posudek-psychiatra-1lw-/usti-zpravy.aspx?c=A151203_123053_usti-zpravy_alh

¹⁹⁵ Rozsudek nad sestrou z Rumburka by mohl padnout na konci ledna!. *Tn.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/soud-s-maresovou-rozsudek-by-mohl-padnout-na-konci-ledna.html>

obžaloba viní z vraždy šesti pacientů, začalo před půl rokem. (...) Stojí totiž proti sobě dva protichůdné posudky, podle jednoho vraždila, podle druhého pacienti zemřeli přirozeně.

Blesk.cz

Nejznámější bulvární deník ČR zveřejnil dne 22. června 2015 článek s titulem *Rumburkská sestra Věra M. u soudu ONLINE: Za 6 vražd draslíkem jí hrozí doživotí*.¹⁹⁶ Kromě toho, že v titulku nalezneme pravopisnou chybu, je nutné upozornit rovněž na sousloví *za 6 vražd jí hrozí doživotí*, na základě kterého je prakticky konstatována vina zdravotní sestry Věry Marešové. Toto sousloví evokuje, že k vraždám skutečně došlo, ale ještě nebylo rozhodnuto o trestu. Dále je v článku uvedeno, že *místo péče o zdraví a životy pacientů prý vraždila*. Právě slovem *prý* se příslušný novinář sice zříká odpovědnosti za pravdivost takového tvrzení, avšak vzápětí se dočteme, že *starým nemohoucím pacientům vyžadujícím neustálou péči tam během své služby aplikovala přímo do žíly vysokou dávku draslíku, což u pacientů způsobilo poruchu srdečního rytmu a zástavu srdce*. Článek je uzavřen tímto tvrzením: *Věře M., která podle státního zástupce zabíjela s rozmyslem jen proto, že si chtěla ulehčit práci, hrozí až doživotní vězení*. Tento článek tedy kombinuje zjevné porušení presumpce nevinny s odkazy na vyjádření žalobce v této věci. Jak jsem uvedla v teoretické části této práce, vždy záleží na kontextu a celkovém vyznění takové zprávy. V tomto případě se domnívám, že ačkoliv byly v několika případech překročeny meze presumpce nevinny, celkové vyznění článku přesto tvrdí, že vina ještě pravomocně určena nebyla. Avšak, jde podle mého názoru o hraniční případ.

4.2.2. Kauza Lukáš Nečesaný

Trestní řízení je proti Lukáši Nečesanému vedeno pro pokus vraždy, kterého se měl dopustit na kadeřnici, jež ho odmítla dne 21. února 2013 ostříhat. Za tento skutek byl již pravomocně odsouzen k trestu 16 let odnětí svobody, a po řízení u Vrchního soudu ČR k trestu 13 let odnětí svobody, avšak po intervenci bývalé ministryně spravedlnosti Heleny Válkové, která podala stížnost pro porušení zákona, Nejvyšší soud tento rozsudek

¹⁹⁶ Rumburkská sestra Věra M. u soudu ONLINE: Za 6 vražd draslíkem jí hrozí doživotí. *Blesk.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/326431/rumburkska-sestra-vera-m-u-soudu-online-za-6-vrazd-draslikem-ji-hrozi-dozivoti.html>

zrušil a Lukáše Nečesaného z vězení propustil. Dále byl vyšetřován na svobodě s tím, že probíhala další jednání a v dubnu 2016 byl opět za tento skutek uznán vinným a byl mu uložen trest odnětí svobody v délce 13 let. V tomto případě se setkáváme se specifíkem, kdy ji došlo k pravomocného odsouzení za daný trestný čin, avšak posléze byl rozsudek zrušen.

Ceskatelevize.cz

Dne 2. září 2015 byl na serveru ceskatelevize.cz zveřejněn článek s názvem *Pokus o vraždu v Hořicích znovu před soudem, kadeřnice tentokrát Nečesaného poznala*.¹⁹⁷ V něm se o Lukáši Nečesaném hovoří jako o *obžalovaném z pokusu o vraždu kadeřnice v Hořicích*. (...) *Podle obžaloby se pokus o vraždu stal předloni 21. února*. Jedná se tedy o nestranná vyjádření, která explicitně hovoří o tom, že z daného trestného činu je Lukáš Nečesaný teprve obžalován a že jde o názor státního zástupce, tedy obžaloby. Dále je řečeno, že *útočník kadeřnici nejméně šestkrát udeřil do hlavy a z peněženky jí ukradl 10 tisíc korun*. Sice se hovoří o tom, že skutku se dopustil útočník, ale tento pojem není spojován přímo s Nečesaným. Domnívám se proto, že tento článek je z hlediska posouzení otázky porušení presumpce nevinny v pořádku.

Idnes.cz

Ve stejný den vyšel článek i na serveru idnes.cz, a to s názvem *Nečesaný trvá na své nevině, ale kadeřnice ho označila za pachatele*.¹⁹⁸ V něm je uvedeno, že *obžaloba ho viní z pokusu o vraždu v Hořicích na Jičínsku, kde podle spisu málem zabil kadeřnici, kterou okradl o 10 tisíc korun*. Jako problematické vnímám následující vyjádření: *Případ bude už asi navždy spojen s pochybnostmi, protože poté, co hradecký krajský soud Nečesaného odsoudil a vrchní soud trest potvrdil, Nejvyšší soud verdikt zrušil a vrátil zpět k novému projednání*. Konstatování, že má být případ spojen s pochybnostmi z důvodu revize rozsudku v této věci, není ospravedlnitelné, neboť v momentě, kdy bude o vině znovu pravomocně rozhodnuto, nebude prostor pro další pochybnosti. Skutečnost, že je nyní

¹⁹⁷ Pokus o vraždu v Hořicích znovu před soudem, kadeřnice tentokrát Nečesaného poznala. *Ceskatelevize.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1577296-pokus-o-vrazdu-v-horicich-znovu-pred-soudem-kadernice-tentokrat-necesaneho-poznala>

¹⁹⁸ Nečesaný trvá na své nevině, ale kadeřnice ho označila za pachatele. *Idnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: http://hradec.idnes.cz/soud-se-studentem-necasanym-v-hradci-kralove-f3t/hradec-zpravy.aspx?c=A150902_093322_hradec-zpravy_pos

předchozí rozsudek revidován, je v souladu s právním řádem ČR. Ostatní pasáže článku správně hovoří o Nečesaném jako o obviněném poté, co byl původní rozsudek o vině zrušen.

TN.cz

Ze stejného dne pochází i článek na serveru tn.cz, tentokrát s titulem *Byl to Nečesaný, řekla oběť. Ty svi...! křičela jeho příbuzná.*¹⁹⁹ I přes expresivní výrazy, kterými autor článku ilustruje průběh soudního jednání, neshledávám v tomto článku porušení presumpce nevinny. Článek stanoví například následující: *Lukáš Nečesaný, který je obžalovaný z pokusu o vraždu kadeřnice v Hořicích na Jičínsku, dnes před Krajským soudem v Hradci Králové zopakoval, že trvá na své nevině. (...) Zlom ovšem dnes nastal v případě samotné oběti, na kterou agresor zaútočil polenem. Opět, za agresora zde není výslovně označen obviněný, což je možné hodnotit kladně.*

Blesk.cz

Konečně, 2. září 2015 vyšel článek i na serveru Blesk.cz, a to s označením *ONLINE: Napadená kadeřnice u soudu otočila: Byl to Nečesaný!*²⁰⁰ Článek je sestaven z popisu aktuálního soudního jednání. Je možné v něm nalézt citace výpovědí osob, které byly soudu přítomny, ať už se jedná o obviněného, státní zástupkyni nebo svědky a poškozenou. Pokud se nejedná přímo o citace, jsou věty uvozeny slovem *prý* a podobně. Z tohoto důvodu nedochází ke zkreslení informací. V článku je možné se dočíst například následující: *Když se prý dozvěděla, že Nečesaného propustili, a viděla ho v televizi, vše si prý znovu vybavila. "Já jsem ho poznala. V tu chvíli jsem se rozklepala. Zákazníkům jsem říkala, že je to on," řekla rozklepaným hlasem.* Je nutné poznamenat, že články typu online přenosu ze soudní síně se typově výrazně odlišují od klasických popisných příspěvků právě z toho důvodu, že jsou v tomto případě užity citace přímých účastníků takových jednání.

¹⁹⁹ Byl to Nečesaný, řekla oběť. Ty svi...! křičela jeho příbuzná. *Tn.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/ja-to-nebyl-zopakoval-u-soudu-z-vezeni-propusteny-necesany.html>

²⁰⁰ ONLINE: Napadená kadeřnice u soudu otočila: Byl to Nečesaný!. *Blesk.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/340530/online-napadena-kadernice-u-soudu-otocila-byl-to-necesany.html>

4.2.3. Kauza Pavel Koblížek

Trestní řízení vedené proti Pavlu Koblížkovi, strážníkovi městské policie ve Vysokém Mýtě, začalo na konci roku 2014, kdy po vzájemné potyčce zastřelil člena ochranky místní diskotéky. Proti Pavlu Koblížkovi byla vedena masivní mediální kampaň pro vraždu a pokus vraždy, avšak v návaznosti na soudní dokazování byl obžaloby dne 20. listopadu 2015 zproštěn.

Ceskatelevize.cz

Dne 1. září 2015 byl na serveru České televize zveřejněn článek s názvem *Policie navrhla obžalovat strážníka z Vysokého Mýta kvůli vraždě*.²⁰¹ V úvodu článku se píše, že *policie v minulém týdnu po osmi měsících vyšetřování podala návrh na obžalobu třiačtyřicetiletého strážníka městské policie Pavla Koblížka, který podle spisu loni v prosinci ve Vysokém Mýtě zastřelil jednoho muže a dalšího, jeho bratra, těžce zranil. Ačkoliv se zde píše, že Pavel Koblížek zastřelil jednoho muže, není to na újmu presumpce nevin, neboť sám Koblížek takové jednání nepopíral. V daném případě šlo spíše o kvalifikaci skutku, neboť Koblížek tvrdil, že jednal v sebeobraně. O střelbě však pochybnosti nepanovaly. Problematické tedy v tomto případě není označení za střelce, ale bylo by jím označení za vraha a podobně. Dále článek uvádí: „Je podezřelý ze spáchání zvláště závažného zločinu vraždy na dvou osobách ukončeného ve stadiu pokusu a přečinu ohrožení pod vlivem návykové látky,“ uvedla mluvčí policie Jitka Vavřinová. Nehovoří tedy o obviněném jako o vrahovi a k porušení presumpce nevin tedy nedošlo.*

Idnes.cz

Dne 1. září 2015 byl zveřejněn článek i na serveru Idnes.cz, tentokrát s názvem *Vysokomýtského strážníka viní z dvojnásobné vraždy, spis míří k soudu*.²⁰² Ani v tomto článku neshledávám problematické pasáže. Stanoví se například: *Vražda na dvou osobách. Tak kvalifikují kriminalisté prosincový případ střelby ve Vysokém Mýtě. Ačkoliv se hovoří o vraždě, vzápětí je upřesněno, že jde kvalifikaci OČTŘ, nikoliv o*

²⁰¹ *Policie navrhla obžalovat strážníka z Vysokého Mýta kvůli vraždě*. Ceskatelevize.cz [online]. 2015 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/1577064-policie-navrhla-obzalovat-straznika-z-vysokeho-myta-kvuli-vrazde>

²⁰² *Vysokomýtského strážníka viní z dvojnásobné vraždy, spis míří k soudu*. Idnes.cz [online]. 2015 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: http://pardubice.idnes.cz/straznika-v-myte-obzalovali-za-vrazdu-dhc-/pardubice-zpravy.aspx?c=A150901_112424_pardubice-zpravy_jah

soudem konstatovanou vinu. Další upřesnění poskytuje například toto vyjádření: *Krajský soud bude posuzovat, zda obviněný spáchal trestný čin, nebo jednal v nutné obraně.*

TN.cz

Z období těsně po skutku pochází článek publikovaný na serveru tn.cz s názvem *Syn byl popraven, říká zdrcený otec. Jaké dětství měl vrah?*²⁰³ Označení *vrah* se zde nachází už v samotném titulku a evokuje, že mělo dojít k vraždě, aniž by bylo takové tvrzení podloženo a aniž by o skutku rozhodl soud. Expresivnímu tónu tohoto článku nasvědčuje i užití spojení *syn byl popraven*, který je dokreslen následujícím tvrzením, že *vražda, která se odehrála před diskotékou ve Vysokém Mýtě, podle svědků připomínala popravu. (...) Když ho tam vyhazovač odmítl pustit, vytáhl Koblížek zbraň a střílel. Zabil třiadvacetiletého barmana Radka. Postřelil také jeho bratra Lukáše, který v nemocnici bojuje o život. (...) Koblížkovi za vraždu a pokus o další vraždu hrozí podle oslovených právníků výjimečný trest. Posuzujeme-li celkové vyznění článku, v tomto případě je zjevné, že došlo k porušení presumpce nevin, neboť článek je veden v tom smyslu, že vina je nepochybná a je o ní rozhodnuto.*

Blesk.cz

Obdobný závěr je třeba učinit i u článku publikovaného dne 27. prosince 2014 na serveru Blesk.cz s názvem *Policista vraždil před diskotékou: Byla to akce na objednávku?!*²⁰⁴ I zde se ihned v názvu setkáváme s pojmem *vraždy*. Další vyjádření tomu jen přispívají: *Byla brutální poprava před klubem ve Vysokém Mýtě důsledkem objednávky?! (...) Z pozadí brutální vraždy a běsnění strážníka Pavla K. (43) jde mráz po zádech. I zde byla tedy porušena zásada presumpce nevin, navíc s tím, že později byl Pavel Koblížek obviněn z vraždy a pokusu vraždy zproštěn.*

²⁰³ Syn byl popraven, říká zdrcený otec. Jaké dětství měl vrah? Tn.cz [online]. 2014 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/straznik-koblizek-mel-zle-detstvi-meho-syna-popravil-rika-otec.html>

²⁰⁴ Policista vraždil před diskotékou: Byla to akce na objednávku?!. Blesk.cz [online]. 2014 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/293384/policista-vrazdil-pred-diskotekou-byla-to-akce-na-objednavku.html>

4.3. Shrnutí

Jak bylo prokázáno, ve výše uvedených případech je možné pozorovat jak dodržení principu presumpce nevinny a potažmo i novinářské etiky, tak i jejich porušení, ovšem ve snížené míře četnosti. Je proto možné dovodit, že i v současnosti dochází k porušování těchto principů a tím i ke zkreslování informací, které jsou předávány čtenářům nejen posuzovaných zpravodajských serverů. Z mého výzkumu vyplynulo, že se zpravidla nejedná o veřejnoprávní médium, které by se takového zkreslení dopustilo. Naopak, jedná se o média, která jsou známá tím, že čtenářům poskytují i informace bulvárního typu.

Z výzkumu je rovněž zřejmé, že dochází i k případům flagrantního porušování principu presumpce nevinny, a to v souvislosti s informováním o trestní kauze v období pouze několika málo dní po spáchání skutku, o kterém je referováno. Jedná se tedy o případy, kdy novináři mají k dispozici pouze omezené informace, které v tomto případě poskytla například rodina oběti a jsou tedy přirozeně velmi emotivní a jednostranně zaměřené. Novinář by se však měl vyvarovat zveřejňování informací i závěrů, které nejsou podloženy dostatečným množstvím informací a které nejsou ryze objektivní, jak již bylo zdůrazněno.

Na výzkumnou otázku „*Je pravda, že vybraná média informují zkresleně o probíhajících trestních řízeních a porušují tak princip presumpce nevinny?*“ je tedy třeba odpovědět v tom smyslu, že k takovému způsobu informování o probíhajících trestních řízeních skutečně v současnosti dochází. Ačkoliv jsou v rámci této diplomové práce prokázány explicitní porušení daného principu i novinářské etiky, je však možné zobecnit, že předmětný princip presumpce nevinny je většinou ze strany novinářů dodržován. Při posuzování této otázky záleží na typu média, které o dané věci informuje a na celkovém vyznění zprávy, neboť v některých případech sice bylo prokázáno, že některé pojmy evokují porušení presumpce nevinny, ale v celkovém kontextu, který je čtenářem vnímán, k takovému porušení nedošlo. Jak již bylo uvedeno v teoretické části této práce, právě kontext předávaného sdělení je klíčový pro určení, zda mohlo dojít k porušení práv účastníka trestního řízení, ať už se jedná o osobu obviněného, osobu poškozeného a jiných. Vzhledem k úzké profilaci daného tématu není možné požadovat na novinářích, aby byli podrobně seznámeni s problematikou trestního práva, avšak požadavek na

poskytování objektivních informací ze strany novinářů dotčen být nemůže. Jedná se totiž o základní předpoklad následné tvorby názorů jednotlivců na dané téma, ale i veřejného mínění obecně.

5. Závěr

Diplomová práce se zabývá zejména vztahem médií a probíhajícími trestními řízení. Vedle charakteristiky příslušných odvětví a jejich zásadních institutů analyzuje zejména způsob informování médií o takových řízeních, a to s vědomím moci, kterou v současnosti média disponují. Z pozice, kdy jsou média schopna ovlivňovat veřejné mínění a tedy i náhled občanů na společenské skutečnosti související s trestními kauzami, je třeba, aby byla tato oblast regulována. To je naplněno prostřednictvím právního řádu České republiky, a to jak na veřejnoprávní, tak i soukromoprávní úrovni, ale i prostřednictvím dokumentů typu etického kodexu, které jsou mediálními organizacemi dobrovolně přijímány.

Činnost médií je navázána na svobodu projevu, kterou zajišťuje Listina základních práv a svobod, ale i například Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod na mezinárodní úrovni. Svoboda projevu, na které je činnost médií vystavěna, však není neomezená. Možnosti jejího omezení spočívají mimo jiné ve vztahu k ochraně osobnosti, k jejímuž narušení může dojít právě v rámci probíhajícího trestního řízení. Poměrování těchto dvou základních práv náleží soudům, a to s ohledem na okolnosti daného případu. Svobodu projevu je možné omezit dále prostřednictvím trestního řádu, a to v souvislosti s tzv. náhubkovým zákonem.

Tato diplomová práce se zabývá i charakteristikou trestního řízení, které je spjata se základními zásadami, mezi nimiž je třeba zdůraznit zásadu veřejnosti a zásadu presumpce nevinny. Obě tyto zásady jsou aplikovatelné na média. Pokud jde o zásadu veřejnosti, média jsou prostředníkem, jak může široká veřejnost informace o trestních kauzách získat. I zde ovšem platí určitá omezení a výjimky, kdy médiím není umožněno být účastny takovému jednání nebo pořizovat o nich záznamy. Nicméně, média jakožto součást veřejnosti, tvoří záruku demokratického právního státu, když kontrolují chod justice. V souvislosti s tématem této práce je však důležitější princip presumpce nevinny, který musí být dodržován jak ze strany orgánů činných v trestním řízení, a jak bylo prokázáno, tak i v horizontálních vztazích ze strany médií. Není tedy přípustné, aby média informovala o osobě, proti níž se trestní řízení vede jako o odsouzeném, dokud nedojde k vydání pravomocného odsuzujícího rozsudku soudem. Princip presumpce

neviny se vztahuje i na dobu mezi vyhlášením odsuzujícího rozsudku a jeho právní moci. Omezena je rovněž možnost informování o pachateli, který již vykonal trest, a to z důvodu možnosti jeho opětovné socializace. Problémem jsou v této souvislosti tzv. mediální zkratky. Pro případ porušení takové povinnosti jsou právním řádem stanoveny prostředky, jak se domoci nápravy, a to jak prostřednictvím veřejnoprávních, tak i soukromoprávních předpisů. Důsledky však mohou vyplývat i z konkrétního etického kodexu, jímž je daný novinář vázán.

Praktická část diplomové práce se zabývá kvalitativním výzkumem vybraných mediálních zpráv z oblasti trestních řízení, prokázala, že i v současnosti dochází k porušování presumpce neviny v rámci takových zpráv, avšak nejedná o častý ani pravidelný jev zpravodajství. Tato výjimečná porušení presumpce neviny však mohou mít dalekosáhlé důsledky na život osob, kterých se zkrácené informace týkají. Je tedy možné shrnout, že média mají velkou moc nad určováním veřejného mínění, avšak při posuzování mediálních obsahů je vždy nutné uvažovat o celkovém vyznění takové zprávy. Nestrannost a nezájatost médií je důležitým prvkem v soudobé společnosti. Domnívám se, že z hlediska právního řádu České republiky je tato problematika regulována dostatečně, jelikož není vhodné upravovat ji prostřednictvím absolutních zákazů, které by mohly kolidovat se svobodou projevu. Naopak záleží na konkrétních mediálních organizacích, jak zodpovědně se k této otázce v budoucnu postaví.

6. Summary

Presented diploma thesis is related to the topic of media and criminal proceedings. In the thesis, there are collected all relevant information on these subjects and it has been achieved several partial conclusions. First it should be noted that the media have great power and are capable of influencing public opinion. Therefore, this area is regulated by law and ethical codes. Media activity is linked to freedom of expression which is regulated for example by Charter of Fundamental Rights and Freedoms. Freedom of expression can be restricted in relation to the protection of personality and associated presumption of innocence. The presumption of innocence applies to both authorities involved in criminal proceedings and the media that refer about such criminal cases. This principle must be maintained until it is given a final judgment of conviction and even in the period between the court decision and the legal force of such judgment. The restriction is also applicable to reports about offenders who have executed the sentence. Violation of that obligations are punished through laws and respective ethical code. In practical part of the thesis there was proven that the presumption of innocence is still violated in the context of reporting on criminal proceedings but it is not a very common phenomenon. Also the overall tone of such news is important.

7. Použitá literatura

Knižní zdroje:

1. BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, meze, garance*. Praha: Leges, 2010, 384 s. ISBN 978-80-87212-42-4.
2. BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vydání 1. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8.
3. BURTON, Graeme; JIRÁK, Jan. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001, 391 s. ISBN 80-85947-67-6.
4. HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 7. vyd. Praha: Beck, 2009, XXXVIII, 837 s. ISBN 978-80-7400-049-2.
5. HERCZEG, Jiří. *Média a trestní řízení*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-50-2.
6. HERCZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. 1. vyd. Praha: Orac, 2004, 143 s. ISBN 80-86199-94-0.
7. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-44-1.
8. JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2014. Glosátor. ISBN 978-80-7502-049-9.
9. JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost: [stručný úvod do studia médií a mediální komunikace]*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.

10. KNAP, Karel; ŠVESTKA, Jiří; JEHLIČKA, Oldřich; PAVLÍK, Pavel; PLECITÝ, Vladimír. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-484-6.
11. KUNCZIK, Michael. *Základy masové komunikace*. Vydání: 1. Praha: Karolinum. 1995, ISBN 80-7184-134-X.
12. MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004 [cit. 2016-04-05]. ISBN 80-7178-840-6.
13. MCLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. 2., rev. vyd. Praha: Mladá fronta, 2011. ISBN 978-80-204-2409-9.
14. MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 4., rozšířené a doplněné. Praha: Portál, 2009 [cit. 2016-04-08]. ISBN 978-80-7367-574-5.
15. MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-572-8.
16. POUPEROVÁ, Olga. *Regulace médií*. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-48-6.
17. REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Vyd. 1. Praha: Orac, 2002. ISBN 80-86199-57-6.
18. STRAUSS, Anselm L.; CORBIN, Juliet M.. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 1999. Str. 10.
19. ŠÁMAL, Pavel; GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

20. ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1999. ISBN 80-85963-89-2.
21. TRAMPOTA, Tomáš; VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 293 s. ISBN 978-80-7367-683-4.
22. WAGNEROVÁ, Eliška; ŠIMÍČEK, Vojtěch; LANGÁŠEK, Tomáš; POSPÍŠIL, Ivo. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, xxv, 906 s. ISBN 978-80-7357-750-6.
23. WÖGERBAUER, Michael; PÍŠA, Petr; ŠÁMAL, Petr; JANÁČEK, Pavel. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře : 1749-2014*. Svazek II. Vydání první. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2491-6.

Časopisecké zdroje:

1. FILIP, Jan: *Dogmatika svobody projevu z hlediska teorie, legislativy a soudní praxe*. In: Časopis pro právní vědu a praxi. č. 4/1998. Str. 618-637.
2. SCHULZ, Winfried. *Reconstructing mediatization as an analytical concept*. In: European Journal of Communication. March 2004 vol. 19 no. 1. Str. 87-101.
3. SLÁDEČEK, Vladimír. *Ještě k otázce komentářů tisku o trestních věcech*. In: Bulletin advokacie 3/1997. Str. 28-33.
4. VANTUCH, Pavel. *Informace o obviněném ve sdělovacích prostředcích a presumpce nevin*. In: Bulletin advokacie 5/1996. Str. 43-54.

Elektronické zdroje:

1. Byl to Nečesaný, řekla oběť. Ty svi..! křičela jeho příbuzná. Tn.cz [online]. 2015 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/ja-to-nebyl-zopakoval-u-soudu-z-vezeni-propusteny-necesany.html>
2. Etický kodex. In: *Syndikát novinářů ČR, z. s.* [online]. [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <http://www.syndikat-novinaru.cz/etika/kodex/>
3. Etický kodex novinářů mediální skupiny MAFRA. In: *Blog.idnes.cz* [online]. 2013 [cit. 2016-01-14]. Dostupné z: <http://redakcni.blog.idnes.cz/c/346756/Eticky-kodex-novinaru-medialni-skupiny-MAFRA.html>
4. Kodex České televize. In: *Česká televize* [online]. [cit. 2016-01-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/preambule-a-vyklad-pojmu/>
5. Mafra se musí omluvit za článek o kuplířích. *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/mafra-se-musi-omluvit-za-clanek-o-kuplirich-rozhodl-soud/r~4e863c322ace11e593f4002590604f2e/>
6. MF Dnes porušila presumpci nevinny a musí se omluvit, potvrdil Ústavní soud. *Rozhlas.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/mf-dnes-porusila-presumpci-nevinny-a-musi-se-omluvit-potvrdil-ustavni-soud--1512399
7. Nečesaný trvá na své nevině, ale kadeřnice ho označila za pachatele. *Idnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: http://hradec.idnes.cz/soud-se-studentem-necesanym-v-hradci-kralove-f3t-/hradec-zpravy.aspx?c=A150902_093322_hradec-zpravy_pos

8. Není nebezpečná, řekl psychiatr o sestře z Rumburku obžalované z vražd. *Idnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: http://usti.idnes.cz/soud-sestra-z-rumburku-vera-maresova-vrazdy-pacientu-posudek-psychiatra-1lw-/usti-zpravy.aspx?c=A151203_123053_usti-zpravy_alh
9. ONLINE: Napadená kadeřnice u soudu otočila: Byl to Nečesaný!. *Blesk.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/340530/online-napadena-kadernice-u-soudu-otocila-byl-to-necesany.html>
10. Pokus o vraždu v Hořicích znovu před soudem, kadeřnice tentokrát Nečesaného poznala. *Ceskatelevize.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1577296-pokus-o-vrazdu-v-horicich-znovu-pred-soudem-kadernice-tentokrat-necesaneho-poznala>
11. Policie navrhla obžalovat strážníka z Vysokého Mýta kvůli vraždě. *Ceskatelevize.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/1577064-police-navrhla-obzalovat-straznika-z-vysokeho-myta-kvuli-vrazde>
12. Policista vraždil před diskotékou: Byla to akce na objednávku?!. *Blesk.cz* [online]. 2014 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/293384/policista-vrazdil-pred-diskotekou-byla-to-akce-na-objednavku.html>
13. Portrét společnosti MAFRA, a.s. [online]. [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: http://www.mafra.cz/cs/default.asp?y=mafra_all\cs_o-spolecnosti_portret-spolecnosti.htm
14. Prohlášení práv člověka a občana (26. 8. 1789). *Katedra historie Filosofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci* [online]. [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.historie.upol.cz/19/prameny/prava.htm>

15. Rozsudek nad sestrou z Rumburka by mohl padnout na konci ledna!. *Tn.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/soud-s-maresovou-rozsudek-by-mohl-padnout-na-konci-ledna.html>
16. Rumburkská sestra Věra M. u soudu ONLINE: Za 6 vražd draslíkem jí hrozí doživotí. *Blesk.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/326431/rumburkska-sestra-vera-m-u-soudu-online-za-6-vrazd-draslikem-ji-hrozi-dozivoti.html>
17. Soud osvobodil sestru obviněnou z vražd pacientů v Rumburku. *Ceskatelevize.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1665517-soud-osvobodil-sestru-obvinenou-z-vrazd-pacientu-v-rumburku>
18. Stadia trestního řízení. *Nejvyšší státní zastupitelství ČR* [online]. [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-rizeni-v-trestnich-a-netrestnich-vecech/stadia-trestniho-izeni>
19. Syn byl popraven, říká zdrcený otec. Jaké dětství měl vrah? *Tn.cz* [online]. 2014 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/straznik-koblizek-mel-zle-detstvi-meho-syna-popravil-rika-otec.html>
20. Tento případ byl v loňském roce významně medializován: Mladá fronta DNES se musí omluvit ukrajinskému podnikateli, rozhodl Ústavní soud. *Deník.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/mlada-fronta-dnes-se-musi-omluvit-ukrajinskemu-podnikateli-rozhodl-ustavni-soud-20150715.html
21. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. In: *European Court of Human Rights* [online]. [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf

22. Vysokomýtského strážníka viní z dvojnásobné vraždy, spis míří k soudu. Idnes.cz [online]. 2015 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: http://pardubice.idnes.cz/straznika-v-myte-obzalovali-za-vrazdu-dhc-/pardubice-zpravy.aspx?c=A150901_112424_pardubice-zpravy_jah
23. Zásady poskytování informací o trestním řízení v médiích. In: *Council of Europe*. 848 Meeting, 10 July 2003 [online]. [citováno 31. 03. 2016]. Dostupné z: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=42101>
24. Zdravotní sestru z Rumburku obžalovanou z vražd pustili z vazby. Ceskatelevize.cz [online]. 2015 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1640911-zdravotni-sestru-z-rumburku-obzalovanou-z-vrazd-pustili-z-vazby>

Právní předpisy:

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR.
2. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
3. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
4. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.
5. Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže.
6. Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.
7. Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání.
8. Zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi.
9. Zákon č. 484/1991 Sb. o Českém rozhlasu.
10. Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku.

Judikatura:

1. Nález sp. zn. Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. 10. 1994.
2. Nález sp. zn. II. ÚS 357/96 ze dne 10. 12. 1997.
3. Nález sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 06. 2002.

4. Nález sp. zn. IV. ÚS 146/04 ze dne 04. 04. 2005.
5. Nález sp. zn. I. ÚS 394/04 ze dne 27. 09. 2005.
6. Nález sp. zn. Pl. ÚS 28/04 ze dne 08. 11. 2005.
7. Nález sp. zn. Pl. ÚS 2/10 ze dne 30. 03. 2010.
8. Nález sp. zn. Pl. ÚS 10/09 ze dne 24. 01. 2012.
9. Rozsudek Nejvyššího soudu sp zn. 30 Cdo 1286/2013-I, 30 Cdo 1286/2013-II ze dne 27. 6. 2013.
10. Nález sp. zn. II. ÚS 2142/11, ze dne 08. 08. 2013.
11. Nález sp. zn. II. ÚS 2051/14 ze dne 03. 02. 2015.
12. Nález sp. zn. II. ÚS 577/13 ze dne 23. 06. 2015.

8. Seznam zkratek

ČR	Česká republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
OČTŘ	Orgány činné v trestním řízení
OSN	Organizace spojených národů
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Listina	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
Tiskový zákon	Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku
Trestní řád	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
Úmluva	Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách
ÚS	Ústavní soud ČR
Ústava ČR	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
ZRTV	Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání
ZSS	Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže